

İntihal | Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

| This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

MEDENİ USUL HUKUKUNDA OKUNAMAYAN VEYA UYGUNSUZ YAHUT İLGİSİZ DİLEKÇE (HMK M. 32)

IN CIVIL PROCEDURAL LAW UNREADABLE OR INAPPROPRIATE OR IRRELEVANT PETITION (CCP ART. 32)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kodakoglu*

ÖZ

HMK'nın "Yargılamaya hâkim olan ilkeler" başlıklı 32. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen "yargılamanın sevk ve idaresi", şekli ve maddi anlamda sevk ve idare olarak ikiye ayrılır. Mahkemeye sunulan dilekçelerin belirli bir disiplin dâhilinde yazılması, özellikle dilekçelerin okunabilmesi, dava ile ilgili olması ve uygunsuz ifadeler içermemesi gerektiği, yargılamanın şekli bakımından sevk ve idaresi ile doğrudan ilgilidir. HMK'nın 32. maddesinin ikinci fıkrasında yargılamanın şekli bakımından sevk ve idaresi, "Okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz olan dilekçenin yeniden düzenlenmesi için uygun bir süre verilir ve bu dilekçe dosyada kalır. Verilen süre içinde yeni bir dilekçe düzenlenmezse, tekrar süre verilemez." şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm, mülga HUMK döneminde genel anlamda "münasebetsiz evrak" olarak kaleme alınırken, HMK'ya "okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçe" olarak alınmıştır. Bu çalışmada; mevcut düzenlemenin konuluş amacı başta olmak üzere, hukuk yargılamasında işlerlik kazandığı alanlar ve hükümde geçen "okunamayan dilekçe", "uygunsuz dilekçe" ve "ilgisiz dilekçe" kavramlarının anlamları noktasında açıklanması gereken konular ile söz konusu düzenlemenin hüküm ve sonuçları ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Münasebetsiz Evrak, Sevk ve İdare, Okunamayan Dilekçe, Uygunsuz Dilekçe, İlgisiz Dilekçe

* Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Ana Bilim Dalı.

0000- 0002-8700-7453 | mehmetkodakoglu@gmail.com

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International

ABSTRACT

The “conduct and management of the proceedings” regulated in the first paragraph of Article 32 of the CCP titled “Principles governing the proceedings” is divided into two as formal and substantive conduct and management. The fact that the petitions submitted to the court should be written in a certain discipline, especially that the petitions should be readable, relevant to the case and should not contain inappropriate expressions is directly related to the formal conduct of the proceedings. The second paragraph of Article 32 of the CCP defines the formal conduct of the proceedings as follows: “An appropriate period of time shall be granted for the reorganization of the petition that cannot be read or is inappropriate or irrelevant, and this petition shall remain in the file. If a new petition is not filed within the given time, no further time shall be granted.” While the said provision was written as “inappropriate documents” in general terms during the abrogated CPC period, it was included in the CCP as “petition that cannot be read or is inappropriate or irrelevant”. In this study; the purpose of the current regulation, the areas in which it has become functional in civil proceedings, the issues that need to be explained in terms of the meanings of the concepts of “unreadable petition”, “improper petition” and “irrelevant petition” mentioned in the provision, and the provisions and consequences of the said regulation have been examined in detail.

Keywords: Irrelevant Documents, Management and Administration, Unreadable Petition, Inappropriate Petition, Irrelevant Petition

GİRİŞ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun, "yargılamanın sevk ve idaresi" başlığının 32. maddesinin ikinci fıkrasında; okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçelerin mahkemeye sunulması halinde, hâkimin bu dilekçelere ilişkin sevk ve idare yetkisi düzenlenmiştir. Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda ise "münasebetsiz evrak" olarak nitelendirilen (bkz. HUMK m. 78, 2) bu kavram, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, "okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçe" olarak ifade edilmiştir (bkz. HMK m. 32, 2).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki bu düzenleme çerçevesinde söz konusu hüküm, "Okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz olan dilekçenin yeniden düzenlenmesi için uygun bir süre verilir ve bu dilekçe dosyada kalır. Verilen süre içinde yeni bir dilekçe düzenlenmezse, tekrar süre verilemez." şeklinde düzenlenmiştir.

Tespit edebildiğimiz ölçüde çalışma konumuza, sadece medeni usul hukuku ile ilgili genel eserlerde kısaca değinilmiş olup şu ana kadar öğretilerde konu hakkında ayrıntılı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu sebeple çalışmamızda öncelikle, okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz olan dilekçenin Türk hukukundaki yeri üzerinde durulmuş, sonrasında hükmün uygulama alanları, "okunamayan" veya "uygunsuz" yahut "ilgisiz" dilekçe kavramları ile HMK m. 32, 2 uyarınca mahkemenin vereceği karar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

I. YARGILAMANIN SEVK VE İDARESİ

Davanın açılması ile taraflar ve mahkeme arasında üçlü bir usulî ilişki ortaya çıkar ve yargılama hem şekli hem de maddî açıdan hâkim tarafından yürütülür¹. Yargılama sürecine katılan taraflar arasındaki ilişki, eşitlik esasına dayanırken (AY m. 10); objektif ve tarafsız bir üçüncü kişi konumunda bulunan hâkime ise yargılama sürecini yürütme ve uyuşmazlığı çözüme kavuşturarak hüküm verme görevi verilmiştir². Yargılama sürecini yürütme ve hüküm verme görevini yerine getirirken yargı yetkisini kullanan hâkim ile taraflar arasındaki bu ilişki kamusal niteliklidir³.

Hâkim, yargılamanın sevk ve idaresi kapsamında, hukukî güvenliğin sağlanmasına ve yargılamanın düzgün bir şekilde yürütülerek, adaletin tecelli etmesine olanak sağlayacak usul kurallarını uygulamalıdır⁴. Nitekim yargılamanın belirli bir düzen içinde yürütülüp

¹ HMK m. 32 gerekçesi. Ayrıca bkz. Ramazan Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2023, s. 167; Ejder Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. 1*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2017, s. 898; Murat Atal, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2023, s. 126; Ali Cem Budak ve Varol Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku*, Ankara: Filiz Kitabevi, 2022, s. 98; L. Şanal Görgün, Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2023, s. 314-315; İlhan E. Postacıoğlu ve Sümer Altay, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015, s. 177.

² Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, s. 167; Atal, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku*, s. 126.

³ Atal, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku*, s. 126; Postacıoğlu ve Altay, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, s. 177; Necip Bilge ve Ergun Önen, *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1978, s. 443-444.

⁴ İbrahim Ermenek, "Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Medeni Yargılama Hukukuna Yansımaları ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Bazı Özel Durumlar", *MİHDER*, 9/26 (2013), s. 46; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, s. 315. Öğretilerde *Alangoya*, yargılamanın hızlandırılması ve davaların süratle sonuçlandırılması amacı ile sevk edilmiş olan hükümlere rağmen istenen amacın sağlanamamasının en

sonlandırılmasında, hâkimin egemen olmasını öngören yargılama hukuku ilkesine, “yargılamanın sevk ve idaresi ilkesi” denir⁵. Yargılamanın yürütülmesine hizmet eden bu ilke, taraflara haklar verdiği gibi aynı zamanda hâkime de bazı ödevler yüklemektedir.

Karşılaştırmalı hukukta yargılamanın sevk ve idaresi, şekli ve maddi anlamda olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir. Ancak çoğu zaman şekli ve maddi anlamda sevk ve idare yetkisi kesişmekte ve hatta ikisi bir bütünü meydana getirmektedir.

İsviçre Medeni Usul Kanunu’nda “davanın yürütülmesi” bölümünde ve “ilkeler” başlığı altında; yargılamanın şekli anlamda sevk ve idaresi kapsamında, mahkemenin yargılamayı yürüttüğünü, davanın hızlı bir şekilde hazırlanması ve yürütülmesi için usule ilişkin gerekli emirleri vereceği düzenlenmektedir (SchZPO Art. 124, 1). Öte yandan SchZPO Art. 128’de de yine yargılamanın şekli anlamda sevk ve idaresi kapsamında, duruşma düzeninden bahsedilmektedir. Hâkimin maddi anlamda sevk ve idare yetkisi ise taraflarca getirilme ilkesi (SchZPO Art. 55, 1), re’sen araştırma ilkesi (SchZPO Art. 55, 2), teksif ilkesi (SchArt. 229) ve ispat hukuku kuralları çerçevesinde düzenlenmiştir.

Alman hukukunda ise “yargılamanın başkan tarafından yürütülmesi” başlıklı ZPO §136; yargılamanın şekli bakımdan sevk ve idaresini düzenlemekte olup mahkeme başkanının duruşmayı yürüteceğini, taraflara söz vereceğini, uyuşmazlığın kapsamlı bir şekilde tartışılmasını ve duruşmanın kesintiye uğramadan tamamlanmasını sağlamakla görevli olduğunu belirtmektedir.

Öte yandan ZPO §139’da ise hâkimin maddi bakımdan yargılamayı sevk yetkisi (*Materielle Prozessleitung*) düzenlenmektedir. Söz konusu maddeye göre; mahkeme gerekli olduğu ölçüde, olayın ve hukukî uyuşmazlığın sebeplerini ve hukukî yönlerini taraflarla birlikte ele alır ve sorular sorar. Bu, tarafların zamanında uyuşmazlığın çözümü için önemli vakıaların tamamı hakkında açıklama yapmalarını, özellikle ileri sürülen vakılardaki eksiklikleri tamamlamalarını, delilleri ikame etmelerini ve ilgili talepleri ileri sürmelerini sağlar (ZPO §139, 1)⁶. Söz konusu hüküm, duruşmalar bakımından uygulanabileceği gibi mahkemeye sunulan dilekçeler özelinde de uygulanır⁷. Nihayetinde bu hüküm ile yargılamanın adil, keyfilikten uzak ve

önemli sebebinin, usul kanununun verdiği hızlandırma imkânlarından yeteri kadar faydalanılamaması olduğu görülmektedir [Yavuz Alangoya, “Yargılamanın Sevkinde Prensipler ve Bu Açısından 1711 Sayılı Kanun ile Değiştirilen 409. Madde Açısından Düşünceler”, *Yavuz Alangoya Makaleler*, (Seçen ve Derleyen Mert Namli), İstanbul: Beta Yayınevi, 2012, s. 117]. Aynı yönde bkz. Walter H. Rechberger, “Avusturya Medeni Yargılamasında Yargılamanın Hızlandırılması”, *İlkeler Işığında Medeni Yargılama Hukuku*, (çev: M. Kamil Yıldırım), İstanbul: Beta Yayınevi, 9. B., 2017, s. 6-7.

⁵ Süha Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku, C. I*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2024, s. 424; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, s. 314.

⁶ Gerhard Lücke ve Peter Wax, *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Band 1, §§ 1-354, München: C. H. Beck Verlag, 2000, s. 1067; Leo Rosenberg, Karl Schwab ve Peter Gottwald, *Zivilprozessrecht*, 17. neubearbeitete Auflage, München: C. H. Beck Verlag, 2010, § 92, Rn. 25; Isaak Meier ve Miguel Sogo, *Schweizerisches Zivilprozessrecht eine kritische Darstellung aus der Sicht von Praxis und Lehre*, Zürich: Schulthess, 2010, s. 401; Samuel Baumgartner vd., *Schweizerisches Zivilprozessrecht mit Grundzügen des internationalen Zivilprozessrechts*, 10. Auflage, Bern: Stämpfli Verlag, 2018, s. 117.

⁷ Hans-Joachim Musielak ve Wolfgang Voit, *Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz*, München: Verlag Franz Vahlen, 2023, § 139, Rn. 3.

mümkün olduğunca gerçeğin ortaya çıkarılmasına yönelik olmasını sağlamak için mahkemeye tamamlayıcı bir özen ve sorumluluk yükümlülüğü yüklenmektedir⁸.

Türk hukukunda, yargılamanın maddî anlamda sevk ve idaresinde hâkim, tasarruf ilkesi (HMK m. 24) ve taraflarca getirilmesi ilkesi (HMK m. 25) çerçevesinde, hukukî uyumsuzluğun içeriğine uygun çözüm bulmaktadır. Hâkimin yargılama sürecindeki etkinliğinin artırılmasına ve vakıaların aydınlatılmasına yönelik işlemler bağlamında re'sen delil toplayabilmesi, davayı aydınlatma ödevi (HMK m. 31) kapsamında taraflara soru sorabilmesi ve tarafların açıklama yapmalarını isteyebilmesi ile uyumsuzluğun hızlı bir şekilde çözülmesini sağlaması (HMK m. 30), yargılamanın maddî anlamda sevk ve idaresiyle (bkz. m. 31) doğrudan ilgilidir⁹. Ancak iddianın ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağını muhafaza etme ihtiyacı sebebiyle, davayı aydınlatma ödevini (HMK m. 31) bir adım daha ileri götüren maddî anlamda sevk ve idare yetkisi Hukuk Muhakemeleri Kanunu¹⁰ muza alınmamıştır¹¹.

Öğretide, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda hâkimin maddî anlamda sevk ve idare yetkisinin Alman Medeni Usul Kanunu'ndaki düzenlemeye (ZPO §139) paralel bir şekilde düzenlenmesi ve bu ilkenin tüm boyutlarıyla işlerlik kazanabilmesi için, dava malzemesinin toplanması aşamasında taraflarla hâkimin işbirliği yapmasını öngören “işbirliği ilkesi”nin (*die Kooperationsmaxime*) kabul edilmesi ve bunun üzerine Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na “hâkimin maddî anlamda sevk ve idare yetkisi” başlıklı bir hüküm konulması gerektiği ifade edilmektedir¹².

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 32. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “sevk ve idare” kavramı ise yargılamanın şekli anlamda yürütülmesini düzenlemektedir¹³. Ezcümle Hukuk Muhakemeleri Kanunu, yargılama faaliyetinin yürütülmesini ve bu bakımdan usul kurallarının uygulanmasını gözeterek, yargılama düzeninin bozulmaması için gerekli her türlü tedbiri alma sorumluluğunu hâkime vermiştir (HMK m. 32, 1). Zira davanın taraflarının tasarruf alanı dışında kalan tüm hususlar, yargılamayı yürüten hâkime aittir. Bu bağlamda; tensip tutanağı düzenlenmesi, duruşma yapılması, duruşma yer ve zamanının belirlenmesi, duruşmada yapılması gereken işlemler, duruşmanın yönetilmesi, duruşma disiplininin sağlanması (HMK m. 79; 151), duruşmada kayıt yapılmasına karar verilmesi (HMK m. 153), ses ve görüntü nakli yoluyla duruşma icrası (HMK m. 149), duruşmalarda tutanak tutulması (HMK m. 154), ilgili yerlere müzekkere yazılması, tebligat yapılması (dilekçelerin, bilirkişi raporunun, ilamın tebliği), taraflara süre verilmesi (HMK m. 90), davaların ayrılmasına veya birleştirilmesine karar

⁸ Musielak ve Voit, *Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz*, § 139, Rn. 1.

⁹ HMK m. 32 gerekçesi.

¹⁰ RG. 04.02.2011, S. 27836.

¹¹ Hakan Pekcanitez, “HMK Çerçevesinde Yargılamaya Hâkim Olan İlkeler”, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı-XII, 18-19 Ekim 2014-Isparta, SDÜHFD MİHBİR Özel Sayısı, 4/2* (2014), s. 131-132.

¹² M. Kamil Yıldırım, “Medeni Yargılama Hukukunda Hâkimin Rolü”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, C. III, 22/3* (2016), s. 3040; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku*, s. 425.

¹³ Öğretide *Schilken*, yargılamanın şekli anlamda yürütülmesi yetkisini kendi içinde, hâkimin “yargılamayı yürütmesi” ve hâkimin “duruşmayı yürütmesi” olmak üzere ikiye ayırarak incelemektedir (Eberhard Schilken, “Medeni Yargılamada Hâkimin Rolü”, *İlkeler Işığında Medeni Yargılama Hukuku*, (çev. Nevhis Deren-Yıldırım), İstanbul: Beta Yayınevi, 9. B., 2017, s. 47.

verilmesi (HMK m. 166-167) ile tarafların, tanıklara veya duruşmadaki üçüncü kişilere soru yöneltmesi (HMK m. 152, 1) konularının karara bağlanması, yargılamanın şekli anlamda sevk ve idaresi kapsamındadır¹⁴.

Hâkimin sevk ve idare yetkisini, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndan önce yürürlükte bulunan Usûl-i Muhâkeme-i Hukukiyye Kanun-u Muvakkati¹⁵ ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu¹⁶'nu bakımından da konumuzla sınırlı olarak incelemekte fayda görmekteyiz.

Nizamiye ve ticaret mahkemelerindeki yargılama işlemlerini düzenlemek üzere çıkarılan, 1879 yılında kabul edilen ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1927 yılına kadar yürürlükte kalan Usûl-i Muhâkeme-i Hukukiyye Kanun-u Muvakkati'nde, yargılamaya hâkim olan ilkelerin düzenlendiği ayrı bir bölüm bulunmasa da Kanun'un dördüncü bölümünün birinci faslında, yargılamanın şekli bakımından sevk ve idaresi ilkesine ilişkin hükümler ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir (bkz. UMHKM m. 36-40)¹⁷.

Usûl-i Muhâkeme-i Hukukiyye Kanun-u Muvakkati'nden sonra yürürlüğe giren Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 78. maddesinde¹⁸ ise yargılamanın şekli bakımından sevk

¹⁴ Adrian Staehelin, *Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger, ZPO Komm.*, Basel: Schulthess, 2010, s. 844; Karl Spühler, *Schweizerische Zivilprozessordnung*, Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2017, s. 625, Rn. 1, 2; Dominik Gasser ve Brigitte Rickli, *Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO) Kurzkommentar*, Zürich: Dike Verlag, 2010, § 124, Rn. 2, 3; Adrian Staehelin, Daniel Staehelin ve Pascal Grolimund, *Zivilprozessrecht*, Zürich: Schulthess, 2008, s. 248, Rn. 21; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, s. 167; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, s. 314; Schilken, "Medeni Yargılamada Hâkimin Rolü", s. 47; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku*, s. 424; Saim Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2000, s. 264; Abdurrahim Karşı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, İstanbul: Alternatif Yayıncılık, 2014, s. 270.

¹⁵ Usul-i Muhakeme-i Hukukiyye Kanun-u Muvakkati, Düstur, 1. Tertip, 4. Cilt, Matbaa-i Amire, İstanbul 1293 (Usul-i Muhakeme-i Hukukiyye Kanun-u Muvakkati hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yavuz Özkan, *1879 Tarihli Usûl-i Muhâkeme-i Hukukiyye Kanun-u Muvakkati'nin Modern Usul Hukukuna Etkileri*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021).

¹⁶ RG. 2, 3, 4.07.1927, S. 622, 623, 624.

¹⁷ UMHK m. 36: "Esnâ-i muhâkemâtta mahkemenin umûr-u zâbitası reis bulunan zâta muhavveldir".

UMHK m. 37: "Esnâ-i muhâkemede tarafeynden biri söyler iken diğeri onun sözünü kesmek veyâhut ifâdesi hitâm bulmaksızın cerh ve tekzibe kalkışmak veyâhut hasma karşı elfâz-ı tahkiriye istimâl eylemek gibi harekete cür'et eyler ise reis tarafından men' olunur."

UMHK m. 38: "İstimâl-i muhâkemât için hâricîten mahkemeye gelenler kemâl-i edeb ve sükût üzere durup nizâmın vikayesi için reisin kâffe-i evâmîr ve tenbîhâtına derhâl itâate mecbûrdur. Sâmî'inden her kim olur ise olsun reisin emir ve tenbîhine itâat etmez veyâhut tarafeynin ifâdeleri ve reis ve a'zânın kelâmı ve mahkemenin hüküm ve kararı hakkında tahsîn veyâ takbîhi mutazammın bir günâ işâret ve hareket eder veyâhut her nasılsa gürültü vuku'una sebep olur ise kalkıp gitmesine emir olunarak inkiyad etmediği hâlde der-akab ahz-u girift olunarak mahkmeden tard edilir."

UMHK m. 39: "Gürültüye sebep olan kimesne mahkeme-i me'mûrîn ve hademesinden olduğu hâlde otuz sekizinci maddede beyân olunan muâmeleden başka bir aylık maâşı kat' olunur."

UMHK m. 40: "A'zânın ve sair me'mûrîn-i mahkemenin icrâ-i me'mûrîyetleri esnâsında nâmusuna dokunmak veyâ bunları ihâfe etmek misillü harekete cesâret edenler reisin emriyle derhâl ahz-u girift olunarak mahkemenin karar-nâmesiyle tevkîfhâneye irsâl olunur. Ve yirmi dört saat zarfında bilistintâk töhmetini isbât eder sûretle me'mûru cânibinden yapılacak takrîr üzerine yirmi dört sâatten bir haftaya kadar hapse ilka ile mücâzât olunmasına mahkeme tarafından hükmolunur. Müttehem der-akab ahz-u girift olunamadığı hâlde dahî aleyhine sâlifüz-zikr cezâ gıyâben hükmolunup fakat bu bâbda yapılacak i'lâmın kendisine veyâ ikametgâhına tebliği târihinden on gün mürûruna kadar hapsolunmak üzere kendiliğinden gelir ise ol hâlde defî da'vâya hakkı olur. Müttehemin töhmeti Cezâ Kanunnâmesi mücibince mezkûr cezâdan eşedd mücâzâtı müstelzim görülür ise ol hâlde kanun-u mezkûr ahkâmına tatbîkan muhâkeme-i te'dîbi icrâ olunmak üzere keyfiyyet icâb eden mahkeme-i cezâiyyeye havâle olunur."

¹⁸ Yargılamaya hâkim olan ilkelere ilişkin olan bu madde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 78. maddesini kısmen karşılamaktadır. Ancak maddenin başlığı ve birinci fıkrasında yer verilen "sevk ve idare" kavramı yenidir.

ve idaresi ile ilgili “Hâkim muhakeme adabı haricinde çıkan tarafı meneder” hükmü ile yine 150. maddesinin birinci fıkrasında “Muhakemenin idare ve zabıta işleri reise aittir” düzenlemeleri yer almaktaydı.

Son tahlilde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 32. maddesinin birinci fıkrasında, hâkimin yargılamayı sevk ve idare edeceği, yargılama düzeninin bozulmaması için her türlü tedbiri alacağı belirtilerek, yargılamaya hâkim olan bu ilkenin, “yargılamanın hâkim tarafından yürütülmesi ilkesi” olduğuna açıkça vurgu yapılmıştır¹⁹.

Öte yandan Hukuk Muhakemeleri Kanunu, “yargılamanın sevk ve idaresi” başlığı altında, okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçelerin mahkemeye verilmesi halinde, hâkimin bu şekilde sunulan dilekçelere ilişkin sevk ve idare yetkisini ayrıca düzenlemiştir (bkz. HMK m. 32, 2). Esasen bu noktada işaret edilen husus, Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda “münasebetsiz evrak” olarak nitelendirilen (bkz. HUMK m. 78, 2) ancak Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda, “okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçe” olarak ifade edilen dilekçelerin yargılamadaki durumu ve bu şekilde mahkemeye sunulan dilekçelere bağlanan hukukî sonuçlardan ibarettir. Esasen “okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçe” kavramı, yargılamanın sevk ve idaresine nazaran, “dilekçeler” ile daha sıkı bir ilişki içinde olduğundan bu kavramın, Kanun’da yargılamaya hâkim olan ilkelerden “yargılamanın sevk ve idaresi” başlığı altında değil de “Üçüncü Kısım”da dilekçelere ilişkin bölümlerden birinde düzenlenmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

II. OKUNAMAYAN VEYA UYGUNSUZ YAHUT İLGİSİZ OLAN DİLEKÇENİN TÜRK HUKUKUNDAKİ YERİ

Medeni usul hukukunun amacı, maddî vakıaların gerçekten vuku bulup bulmadıklarının tespiti ile adalete ve gerçeğe ulaşarak doğru hüküm verilebilmesidir²⁰. Medeni usul hukuku gerçeğe ulaşma yolunda, yargılamanın taraflarının hukukî olarak korunmalarını, yargılamanın adil ve eşit şekilde yürütülmesini, tarafların yargılamada etkili olabilmelerini ve hukuk güvenliğini sağlar. Öte yandan yargılamada gerçeğe ulaşılması ve tarafların adalet taleplerinin

¹⁹ Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku*, s. 424.

²⁰ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes, *Medeni Usul Hukuku*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023, s. 10; Karşlı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, s. 25; Meral Sungurtekin Özkan, “Anayasanın Sosyal Hukuk Devleti İlkesi ve Medeni Yargılama Hukuku”, *DEÜHFD, Özel Sayı, Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan*, 11 (2010), s. 561-563; Heinz Thomas ve Hans Putzo, *Zivilprozessordnung*, 31. Neubearbeitete Auflage, München: Verlag C. H. Beck, 2010, § 136, Rn. 1; Budak ve Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku*, s. 5; Yavuz Alangoya, *Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1979, s. 86-89. Öğretide *Karşlı*, medeni usul hukukunun tek bir amacı olduğuna yönelik görüşlere katılmadığını belirtmiştir (*Karşlı, Medeni Muhakeme Hukuku*, s. 25). Medeni usul hukukunun amacı ile ilgili görüşler için bkz. Yavuz Alangoya, “Medeni Usulün Amacı ve Sosyal Karakteri Açısından Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı’nın Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, *Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-V*, Ankara: TBB Yayınları, 2007, s. 33-54; Hans Friedhelm Gaul, “Yargılamanın Amacı: Güncelliğini Koruyan Bir Konu”, *İlkeler Işığında Medeni Yargılama Hukuku*, (çev: Nevhis Deren Yıldırım), İstanbul: Beta Yayınevi, 9. B., 2017, s. 75-106; Sema Taşpınar Ayvaz, “Medeni Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu”, *Prof. Dr. Faruk Erem Armağanı*, Ankara: TBB Yayınları, 1999, s. 759-787; Ali Cem Budak, “Alangoya’ya Göre Yargılamanın Amacı ve Hâkimin Gerçeği Aramaktan Vazgeçmesi”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6/2 (2019) s. 33-43.

karşılanmasında hukukî dinlenilme hakkı (HMK m. 27) da önemli ve temel bir ilkedir²¹. Bu sebeple mahkemeye sunulan dilekçelere gerekli özenin gösterilerek, dilekçelerin açık, akıcı ve sade bir dille yazılması, davanın sağlam bir temele oturtulması, koruma altına alınmak istenen hakkın yerine getirilmesi bakımından oldukça önemlidir. Zira Türkçenin doğru ve düzgün kullanılması, dilekçenin hâkim tarafından veya karşı tarafça okunurken anlaşılmasını ve dolaşısıyla da yargılamanın daha kısa sürede ve adilane bir şekilde sonuçlanmasını sağlar.

Dilekçenin belirli bir disiplin dâhilinde yazılması, özellikle dilekçenin okunamaması veya dilekçede uygunsuz ifadeler kullanılması yahut ilgisiz bir dilekçe sunulması, yargılamanın şekli bakımından sevk ve idaresi ile ilgilidir. Bu bağlamda gerek mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu gerek Hukuk Muhakemeleri Kanunu döneminde, mahkemeye okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz bir dilekçe verilmesi halinde ne gibi işlem yapılması gerektiği açıkça düzenlenmiştir.

Nitekim mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 78. maddesinin ikinci fıkrasında; *“Okunamıyan veya münasebetsiz olan evrak iade edilir. Ve yeniden tanzim için münasip bir mühlet verilir. Bu mühlet zarfında tanzim olunmazsa yeniden mühlet verilemez”* şeklinde bir hüküm yer almaktaydı. Söz konusu hüküm, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun “Yargılamanın sevk ve idaresi” başlıklı 32. maddesinin ikinci fıkrasına; *“Okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz olan dilekçenin yeniden düzenlenmesi için uygun bir süre verilir ve bu dilekçe dosyada kalır. Verilen süre içinde yeni bir dilekçe düzenlenmezse, tekrar süre verilemez”* olarak alınmıştır.

Her ne kadar ilk etapta gerek mülga HUMK gerek HMK'daki düzenlemelerin kapsamının ve sonuçlarının aynı olduğu söylenebilirse de bu iki düzenleme arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır.

İlk olarak, mülga HUMK'taki *“okunamayan”* ifadesi HMK'ya aynen alınmış ancak HUMK'ta genel anlamda kullanılan *“münasebetsiz evrak”* ifadesinden vazgeçilmiş ve HMK'da *“münasebetsiz”* kavramını karşılayan *“uygunsuz”* ifadesi ile birlikte aynı zamanda *“ilgisiz”* kavramı da kullanılarak, maddedeki *“münasebetsiz”* kavramı HMK'nın 32. maddesinde daha geniş manada ele alınmıştır.

İkinci olarak, mülga HUMK'ta *“evrak”* kavramı kullanılırken, HMK'da ise *“evrak”* kavramına nazaran daha dar anlamda *“dilekçe”* kavramı tercih edilmiş ve nihayetinde söz konusu hüküm, sadece *“dilekçe”* ile sınırlı tutulmuştur.

Son olarak ise mülga HUMK'ta, okunamayan veya münasebetsiz olan evrak doğrudan dava dosyasından çıkarılıp ilgisine iade edilmekte ve yeniden bir dilekçe düzenlenmesi için ilgisine uygun bir süre verilmekteydi. Ancak HMK ile okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz olan dilekçe, mülga HUMK'taki düzenlemenin aksine, dosyada muhafaza edilmekte ve

²¹ Hakan Pekcanitez, “Hukukî Dinlenilme Hakkı”, *Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2000, s. 753; Muhammet Özkes, *Medeni Usul Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2003, s. 65-66.

fakat mülga HUMK'ta olduğu gibi yeniden dilekçe düzenlenmesi için ilgisine yine uygun bir süre verilmesi hususu hüküm altına alınmıştır.

Öte yandan mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'ndan Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na kadar sunulan tasarılar²² da “okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçe” kavramına yer verildiği görülmektedir. Ne var ki, Hukukta Yargılama Usulü Kanunu 1948 Tasarısı²³'nin 93. maddesinde, sadece hâkimin sevk ve idaresi ile ilgili bir düzenleme yer almış olup okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçeden açıkça söz edilmemiştir. Söz konusu maddeye göre; taraflar hâkime karşı gerekli saygıyı göstermeye ve savunmanın gerektirdiği oranda hasımlarına ve duruşmaya katılan diğer şahıslara karşı nezaketle muamelede bulunmaya mecburdurlar.

Okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçe kavramına, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'ndan sonra ilk olarak Hukukta Yargılama Usulü Kanunu 1952 Tasarısı²⁴'nin 93. maddesinin ikinci fıkrasında; “Okunamayan veya münasebetsiz fıkraları ihtiva eden evrak iade edilir ve yeniden tanzim için kesin bir süre verilir. Mahkeme dilerse münasebetsiz fıkraların çizilmesine de karar verebilir.” şeklinde açıkça yer verilmiştir.

Hukukta Muhakeme Usulü Kanunu Lâyihası 1955 Tasarısı²⁵'nin 94. maddesinin ikinci fıkrası ile Hukukta Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı (Su Komisyonu Tasarısı)²⁶'nin 94. maddesinin ikinci fıkrasında esasa etkili olmayan birkaç kelime farkı dışında metin aynen korunmuştur. Söz konusu düzenlemelerde; okunamayan veya münasebetsiz fıkraları içeren evrakın iade edileceğine ve yeniden düzenlenmesi için kesin bir süre verileceğine, mahkemenin dilediği takdirde münasebetsiz fıkraların çizilmesine de karar verebileceğine işaret edilmiştir.

Hukukta Yargılama Usulü Kanunu 1971 Tasarısı²⁷'nin “Tarafların mahkemeye ve birbirlerine karşı ödevi” başlıklı 91. maddesinin ikinci fıkrasında ise ilgili düzenleme; “Okunamayan ve uygun olmıyan söz ve bölümler taşıyan kâğıtlar geri verilir ve yeniden düzenlenmesi için kesin bir süre tesbit edilir. Mahkeme dilerse bu şekildeki söz ve bölümlerin çizilmesine de karar verebilir.” şeklinde kaleme alınmıştır.

Son olarak, Hukukta Yargılama Usulü Kanunu 1993 Tasarısı²⁸'nin “Yargılama ve evrak düzeni” başlıklı 73. maddesinin ikinci fıkrasına göre; okunamayan veya uygunsuz olan evrak

²² Tasarılar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Tülay Özer, *HUMK'tan HMK'ya Medeni Usul Kanunu Tasarıları*, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2012.

²³ Hukukta Yargılama Usulü Kanunu Tasarısı (1/311), 20.02.1948, Dönem VIII, Toplantı: 2, No: 2030, TC. Başbakanlık Muamelât Umum Müdürlüğü, S. 71-980.

²⁴ Hukukta Yargılama Usulü Kanunu Tasarısı (1/310), 08.01.1952, TC. Başbakanlık Muamelât Umum Müdürlüğü, S. 71-1839/6/95.

²⁵ Hukukta Muhakeme Usulü Kanunu Lâyihası (1/202), 24.02.1955, TC. Başvekâlet Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, S. 71/45, 535.

²⁶ Hukukta Muhakeme Usulü Kanunu Lâyihasının Su Komisyonu Tarafından Hazırlanan Esbabı Mucibeli Metni (1/80), 1959, Dönem XI, No: 137.

²⁷ Hukukta Yargılama Usulü Kanunu Tasarısı (1/474), 28.04.1971, Dönem III, Toplantı: 2, No: 64, TC. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Dairesi, S. 71-494, 5460.

²⁸ Hukukta Yargılama Usulü Kanunu Tasarısı (1/654), 02.12.1993, Dönem 19, No: 610, TC. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, S. 101-607/06343.

geri verilir ve yeniden düzenlenmesi için mahkemece bir süre belirlenir. Bu süre içinde düzenlenmezse bir daha süre verilmez.

III. HMK M. 32, 2 UYARINCA “DİLEKÇE” KAVRAMI VE HÜKMÜN UYGULAMA ALANI

Bireyler, hakları ihlâl edildiği ya da ihlâl edilme tehlikesiyle karşılaştığı durumlarda, hukuk devleti ilkesinin (AY m. 2) bir gereği olarak hak arama hürriyeti (AY m. 36; AİHS m. 6) bağlamında hukukî korunma talebi ile yetkili makamlara başvurabilir. Nitekim Anayasa'nın “Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı” başlıklı 74. maddesine göre; vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Öte yandan dilekçe hakkı, 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun²⁹’un 3. maddesinde de, “Türk vatandaşları kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkına sahiptirler” şeklinde düzenlenmiştir (3071 s. K. m. 3, 1).

Genel anlamda dilekçe, bir talebi ilgili makama iletmek amacıyla hazırlanan metindir. Adli dilekçe ise, yargı organlarına verilen veya gönderilen ve genellikle içeriği kanun tarafından düzenlenen dilekçedir³⁰. Dava ile ilgili mahkemeye sunulan her türlü dilekçe ve belge hâkim veya yazı işleri müdürüne havale ettirildikten sonra, zabıt kâtibi tarafından dosyasına konular (HMK m. 159, 1). Medeni usul hukukunda, tasarruf ilkesinin (HMK m. 24) bir görünümü olarak hâkim, tarafların dilekçeleri (vakıalar ile talep sonucu) ile bağlıdır³¹.

Dava ve cevap dilekçeleri (HMK m. 119; 129), hâkimin reddi talebine ilişkin dilekçe (HMK m. 38, 2), fer’î müdahale talebine ilişkin dilekçe (HMK m. 67, 1), eski hale getirme dilekçesi (HMK m. 97), bilirkişi raporuna itiraz dilekçesi (HMK m. 281), istinaf ve temyiz dilekçeleri (HMK m. 342; 364), yargılamanın iadesi talebi dilekçesi (HMK m. 378, 1), ihtiyatî tedbir talebine ilişkin dilekçe (HMK m. 390, 3), delil tespiti talebine ilişkin dilekçe (HMK m. 402, 1) vb. adli dilekçelere örnek teşkil eder.

HMK m. 32, 2 hükmünün uygulanma alanının belirlenmesi açısından üzerinde durulması gereken asıl mesele, söz konusu hükmün sadece “dilekçe” özelinde mi ele alındığı yoksa dosyaya sunulan ve “dilekçe” kavramını da içine alan “belge” için de bu hükmün uygulanıp uygulanmayacağıdır³².

Öğretide *Erdönmez*, HMK m. 32, 2 hükmünü geniş yorumlayarak, davanın konusu ile ilgisi bulunmayan veya uygunsuz belgelerin olması halinde, mahkemenin bu belgelerin ilgisiz

²⁹ RG. 10.11.1984, S. 18571.

³⁰ Ejder Yılmaz, *Adli Yazı ve Yazışma Usulleri*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2014, s. 43.

³¹ Nedim Meriç, *Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi (Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümleri Çerçevesinde)*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2011, s. 98.

³² Mahkeme de verdiği kararlarında, yargılama adabı dışında ve meslek ilkelerine aykırı, tarafların saygısını zedeleyen ifadeler kullanmamalıdır. Ancak aksi durum, sadece hâkim açısından bir “uygunsuzluk” olarak nitelendirileceğinden, hâkimin verdiği kararlar açısından HMK m. 32, 2 hükmünün uygulanması mümkün değildir.

veya uygunsuz olduğunu tarafa bildireceği, tarafın bunun üzerine isterse bu belgeleri geri alıp düzeltebileceği, isterse bunda ısrar edeceği ve bu belgelerin dosyada kalacağı görüşündedir. Nitekim yazar; bir ticarî davada, dava konusu ile ilgili bulunmayan şirket yönetim kurulu üyesinin uygunsuz fotoğraflarının dilekçeye eklenmesi halinde, mahkemenin bu fotoğrafların dava ile ilgisinin olmadığını tarafa bildireceğini ancak fotoğrafların dosyada kalacağını bu görüşüne örnek olarak vermektedir³³.

Yukarıda da belirtildiği üzere, mülga HUMK m. 78, 2’de “evrak” kavramı kullanılırken, HMK m. 32, 2’de ise daha dar kapsamda “dilekçe” kavramı tercih edilmiştir. Arapça kökenli “varaka”³⁴ kelimesinin çoğulu olan “evrak” kelimesi; yapraklar, kâğıtlar ve yazılı kâğıtlar anlamına gelmektedir³⁵. Ancak Kanun’da geçen “dilekçe” kavramından, yargı organlarına verilen veya gönderilen ve genellikle içeriği kanun tarafından düzenlenen yazılı metin anlaşılmalıdır. Neticede “evrak” kavramının kapsamı, her ne kadar “dilekçe” kavramına nazaran daha geniş olsa da yazılı olmaları, her ikisi için de ortak bir unsurdur. “Belge” kavramı ise hem “evrak” hem de “dilekçe” kavramlarını içine alan daha geniş bir kavramdır (bkz. HMK m. 199)³⁶. Zira uyumsuzluk konusu vakıaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na göre belgedir (m. 199).

“Belge” kavramının Kanun’da ayrıca düzenlendiği (HMK m. 199) düşünüldüğünde, Kanun’un lafzından, konunun sadece “dilekçe” kavramı ile sınırlı tutulduğu ve bu sebeple söz konusu hükmün dar yorumlanması gerektiği kanaatindeyiz. Nitekim dava konusu ile ilgisiz bir belgenin (örneğin fotoğrafın, filmin, görüntü veya ses kaydının) süre verilerek ilgili hale getirilmesi pek mümkün olmadığı gibi ilgisiz bir belgenin (örneğin fotoğrafın) dava dosyasında kalmasının da bir anlamı bulunmamaktadır. Zira yazarın yukarıdaki örneğinden hareketle, şirket yönetim kurulu üyesinin uygunsuz fotoğraflarının dava dosyasında bulunması, olası bir boşanma davasında bu fotoğrafların eşi tarafından kullanılabilme ihtimalini ortaya çıkarabilecektir. Dava ile ilgisi bulunmayan fotoğrafların, sonrasında başka bir davada kullanılması ise kişisel verilerin ihlali anlamına gelebilecektir (KVKK m. 1). Ayrıca dava konusu ile hiçbir ilgisi bulunmayan, dolayısıyla hükmün dayandırılabilmesinin mümkün olmadığı bir belgenin dosyada kalmasının da bir manasının olmadığı ve bu sebeple dosya kapsamının da gereksiz şekilde artırılmaması gerektiği kanaatindeyiz.

Öte yandan taraflardan birinin, başka yerden getirtilecek belgelerin getirilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapması (HMK m. 139, 1-ç) üzerine, mahkeme o belgenin

³³ Güray Erdönmez, *Pekantitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C. 1, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 818.

³⁴ Varaka, nakledilebilen bir şey (kâğıt, levha, bez vb.) üzerine yazılıp da bir kimliği olan ve hukukî bir önemi haiz olan bir vakıayı ispata yarayan yazıdır (Sahir Erman, “Evrakta Sahtekârlık Suçlarında “Varaka” Mefhumu”, *İÜHFİM*, 15/1 (1949), s. 185).

³⁵ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitabevi, 2000, s. 242; Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2023, s. 404.

³⁶ 5237 sayılı TCK’nın gerekçesinde; “Belge, eski dilimizde “evrak” kelimesi karşılığında kullanılmakta olup yazılı kâğıt anlamına gelmektedir. Bu bakımdan, yazılı kâğıt niteliğinde olmayan şey, ispat kuvveti ne olursa olsun, belge niteliği taşımamaktadır” denilmek suretiyle ceza hukuku bakımından belge kavramının tanımı yapılmıştır (www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc, s. 244).

getirtilmesinin dava konusu bakımından ilgisi olmadığına kanaat getirirse, zaten o belge, dava dosyasına hiç girmemiş olacaktır. Örneğin kira bedelinin ödenmemesi sebebiyle açılan tahliye davasında, kiracının babasının tapu kayıtlarının mahkemeden istenmesi halinde, mahkemenin bu talebi kabul etmemesi ve tapu müdürlüğüne bu konu ile ilgili müzekkere yazmaması gerekir. Eğer taraflardan biri, dava ile ilgisi olmayan ancak dilekçesinde göstermiş olduğu belgeleri süresi içinde mahkemeye sunarsa (bkz. ve karşı. m. 140, 5), tahkikat aşamasında mahkeme, o sunulan belgelerin dava konusu ile ilgisinin olup olmadığına karar verecektir. Örneğin trafik kazasından kaynaklanan tazminat davasında, sigorta şirketinin yönetim kurulu üyesinin de zamanında bir başka trafik kazasına karıştığına ilişkin fotoğraflar dilekçeye eklenmişse, mahkeme bu fotoğrafların dava ile herhangi bir ilgisinin olmadığına karar vermeli ve bu kararını tarafa bildirmelidir. Zira ibraz edilen belgenin, ileri sürülen hususun ispatı için gerekli olmadığına kanaat getiren mahkeme, ilgisiz belge açısından HMK m. 32, 2 hükmü uyarınca işlem yapmayı sadece belgenin dava dosyasının dışına çıkarılmasına karar vermelidir.

Yargılama aşamasında tutanak tutulması da yargılamanın sevk ve idare yetkisinin bir gereğidir³⁷. Mahkeme tutanakları; yargılama sürecinin görülebilmesini, yargılamaya ilişkin mahkeme ve taraf usul işlemlerinin kayıt altına alınmasını sağlar. Zira ön inceleme, tahkikat ve yargılama işlemleri, ancak tutanakla ispat olunabilir (HMK m. 156). Hâkim, tahkikat ve yargılama işlemlerinin icrasıyla, iki tarafın ve diğer ilgililerin sözlü açıklamalarını, gerekirse özet olarak zabıt kâtabi aracılığıyla tutanağa kaydettirir (HMK m. 154, 1). Taraflar veya diğer ilgililer sözlü açıklamalarını hâkimin izniyle doğrudan da tutanağa yazdırabilir (HMK m. 154, 2). Bu sebeple mahkeme tutanaklarında, uygunsuz veya ilgisiz açıklamalar bulunması, ancak bu açıklamaların hâkim tarafından tutanağa kaydedilmesi durumunda mümkündür. İddia ve savunma sınırlarını aşan, hâkimin veya karşı tarafın şahsına yönelik yapılan hakaretler, uygunsuz ifadeler kullanan tarafın gerek tazminat ve ceza sorumluluğunun ispatı gerek bu ifadelerin kanun yolu aşamasında denetlenebilmesi açısından tutanağa yazdırılmalı ve tutanak, dava dosyasında kalmalıdır. Öte yandan tarafın, dava konusu ile ilgisi olmayan sözlü açıklamalarının da tutanağa geçirilmesi ve tutanağın dava dosyasında kalması, tutanaktaki açıklamaların gerçekten bu nitelikte olup olmadığının ispatı ve yine bu açıklamaların kanun yolu aşamasında denetlenebilmesi açısından yerinde olacaktır. Ancak tutanak özelinde bahsedilen bu durumlarda HMK'nın 32, 2 hükmü yerine, duruşma düzenine yönelik hükümlerin (HMK m. 151) uygulanmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Kanun koyucu, basit yargılama usulünün kolay ve hızlı bir şekilde yargılamayı gerçekleştirme amacını dikkate alarak, dava ve cevap dilekçelerinin UYAP Bilgi Sistemlerinde yer alan dava ve cevap dilekçesi formları doldurulmak suretiyle de verilebileceğini düzenlemiştir (HMK m. 317, 4; Yön. m. 198, 2). Eğer okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz açıklamalar, bu dava ve cevap dilekçesi formlarında ortaya çıkarsa, HMK'nın okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçeye uygulanan m. 32, 2 hükmü, şüphesiz bu formlar için de uygulanmalıdır.

³⁷ Salih Özyakut ve Mehmet Beleş, *Karşılaştırılmalı-Açıklamalı-Şerhli ve Gerekçeli Hukuk Muhakemeleri Kanunu*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2015, s. 192.

Mahkemeye verilen dilekçeye veya yine bu kapsamda değerlendirilen dava ve cevap dilekçesi formlarına özgülünen HMK'nın 32, 2 hükmü, acaba mahkemeye verilen uzman görüşü (HMK m. 293) açısından uygulanabilir mi?

Öğretideki çoğunluğun benimsediği görüşe³⁸ göre, uzmanın hazırladığı ve tarafın mahkemeye sunduğu görüş, delil olmayıp yazılı bir belgeye bağlı olan taraf beyanıdır³⁹. Başka bir deyişle, uzman tarafından hazırlanan görüş, tarafların dilekçelerine ekledikleri ve mahkeme tarafından serbestçe takdir edilen bir dilekçedir.

Uzman görüşündeki beyanlar okunamıyorsa veya uzman görüşünde uygunsuz yahut dava konusuyla ilgisi bulunmayan açıklamalarda bulunulmuşsa, böyle bir görüşün mahkeme tarafından değerlendirilebilmesi mümkün değildir⁴⁰. Kanaatimizce, uzman görüşünün hukukî niteliğinin taraf beyanı olması sebebiyle, böyle bir ihtimalde HMK'nın 32, 2 hükmü gereği işlem yapılması gerekir.

Son tahlilde; mahkemeye verilen her türlü dilekçeye, basit yargılama usulünde verilebilen dava ve cevap dilekçesi formlarına ve bir taraf beyanı olarak nitelendirilen uzman görüşüne HMK m. 32, 2 hükmü uygulanmalıdır.

Elbette burada üzerinde durulması gereken bir diğer mesele de HMK m. 32, 2 hükmünün, dilekçelerin davanın taraflarınca değil de üçüncü kişilerce verilmesi halinde uygulanıp uygulanamayacağıdır. Söz konusu hükmün, sadece davanın taraflarına özgülünmeyip davanın tarafı olmayan üçüncü kişilerin verdiği dilekçeler için de uygulanması yerinde olacaktır. Ezcümle, davada taraf yardımcısı konumunda bulunan fer'î müdahilin (HMK m. 66) mahkemeye verdiği dilekçe, okunamıyorsa veya uygunsuz yahut ilgisiz ise mahkeme, dilekçenin yeniden düzenlenmesi için fer'î müdahile uygun bir süre vermeli ancak fer'î müdahil tarafından verilen ilk dilekçe dosyada kalmalıdır (bkz. HMK m. 32, 2).

Öte yandan HMK m. 32, 2 hükmü, sadece mahkemelere verilen dilekçeler bakımından uygulanabilmekte olup icra dairelerine verilen dilekçeler için bu hükmün uygulanabilmesi mümkün değildir. Zira İcra ve İflâs Kanunu⁴¹ muzda, Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerinin kıyasen uygulanacağına ilişkin herhangi bir atıf bulunmamaktadır⁴². Her ne kadar İcra

³⁸ Hakan Pekcanitez, "Özel Uzman (Bilirkişi) Görüşü ve Değerlendirilmesi", *Prof. Dr. Saim Üstündağ'a Armağan*, Ankara: 2009, Adalet Yayınevi, s. 398; Çiğdem Yazıcı-Tıktık, "HMK m. 293'teki Uzman Görüşü Kurumu ile Anglo-Sakson Hukuk Sistemindeki Uzman Tanık Kurumunun Karşılaştırılması", *MİHDER*, 7/20 (2011/3), s. 91; Cenk Akil, "Medeni Yargılama Hukukunda Mahkeme Tarafından Atanan Bilirkişi-Uzman Tanık Ayrımı", *ABD*, 2 (2011) s. 177; Barış Toraman, *Medeni Usul Hukukunda Bilirkişi İncelemesi (6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu ile Getirilen Yenilikler Çerçevesinde)*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2017, s. 660-661; Fulya Teomete Yalabık, "Anglo-Amerikan ve Fransız Hukuklarında Bilirkişilik Kurumuna Genel Bakış", *DEÜHFD, Özel Sayı, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan*, 16 (2014), s. 2131.

³⁹ Öğretide uzman görüşünün hukukî niteliği hakkındaki tartışmalar için bkz. Hasan Elyıldırım, *Hukuk Yargılamaında Uzman Görüşü Özel Bilirkişi*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2021, s. 47 vd.

⁴⁰ Uzman görüşü bu durumda kısmen geçersiz sayılacaktır [Mustafa Serdar Özbek, "Uzman Görüşünün Yargılamada Değerlendirilmesi", *TNBHD*, 4/1 (2017), s. 89].

⁴¹ RG. 19.06.1932, S. 2128.

⁴² Öğretide *Yılmaz*, olması gereken hukuk bakımından, icra dairelerine yol göstermek amacıyla, İcra ve İflâs Kanunu'ndan Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na (ve diğer ilgili mevzuata) açık ve yeterli atıflar yapılması gerektiğini ifade etmektedir (Ejder Yılmaz, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İcra İflâs Uyuşmazlıklarında Uygulanabilirliği", *Prof. Dr. Ramazan Arslan'a Armağan*, C. 2, Ankara: Yetkin Yayınları, 2015, s. 1848, 1865).

ve İflâs Kanunu'nda açık atıf hükmü bulunmayan hallerde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun uygulanabilmesi mümkünse de (örneğin HMK m. 26; 50-56; 124, 3) gerek İcra ve İflâs Kanunu'na konu ile ilgili açıkça atıf yapılmamış olması gerek icra dairelerinin işlemlerinin yargısal nitelikte olmaması sebebiyle icra dairesine, okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz bir dilekçe verilmesi halinde, icra dairesinin böyle bir dilekçeye istinaden HMK m. 32, 2 uyarınca bir işlem yapmaması gerektiği kanaatindeyiz. Ancak icra dairelerine verilen dilekçelerin okunamaması veya uygunsuz yahut ilgisiz olması halinde, icra dairesi her somut olay bakımından durumu ayrıca değerlendirmelidir. Ezcümle borçlunun itirazını yabancı dilde yazmış olması durumunda icra dairesinin, borçluya dilekçesini Türkçe'ye tercüme ettirmesi için süre veremeyeceği gibi söz konusu dilekçeden borçlunun itiraz iradesi de anlaşılamayacağından, bu dilekçe üzerine takibin durdurulmaması gerekir. Öte yandan icra dairesine "itiraz" adı altında ilgisiz bir dilekçe verilmesi ya da ilgisiz bir dilekçenin UYAP sisteminde "itiraz" sekmesi seçilerek takip dosyasına gönderilmesi, takibe itiraz iradesini ortaya koymadığından, bu ilgisiz dilekçe üzerine de takip durdurulmamalıdır⁴³. İcra mahkemesinin görev alanına giren davalar (istihkak davası gibi) ile hukuki yollarda (itirazın kaldırılması, şikâyet gibi) da HMK m. 32, 2 hükmü geçerli olmalıdır.

Tahkim yargılamasında da HMK m. 32, 2 hükmünün uygulama alanı bulmayacağı açıktır. Zira HMK'nın "Uygulanmayacak hükümler" başlıklı 444. maddesinde, tahkim kısmında düzenlenen konularda, aksine hüküm bulunmadıkça HMK'nın diğer hükümlerinin uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Buna göre, tahkim kısmında yargılamaya hâkim olan ilkelerden "Yargılamanın sevk ve idaresi" başlıklı 32. maddesine bir atıf yapılmadığından, tahkim yargılamasında okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz olan bir dilekçenin bulunması halinde, HMK m. 32, 2 hükmünün uygulanması mümkün değildir (HMK m. 444).

IV. "OKUNAMAYAN" VEYA "UYGUNSUZ" YAHUT "İLGİSİZ" DİLEKÇE KAVRAMI

Yargılamanın ilk aşaması olan dilekçeler teatisi aşamasında, dilekçelerin hangi hususları içereceği HMK'da belirtilmiştir (bkz. HMK m. 119, 1; 129, 1; 136, 2). Eğer dilekçe, Kanun'daki usule uygun olarak düzenlenmezse hâkim, dilekçenin dava veya cevap dilekçesi olmasına göre eksikliği tamamlaması için taraflara süre verir ve bu süre içinde eksikliğin tamamlanmaması halinde, dilekçenin türüne göre dava açılmamış (HMK m. 119, 2) veya cevap dilekçesi verilmemiş (HMK m. 130) sayılır⁴⁴. Öte yandan istinaf ve temyiz dilekçelerinde bulunması gereken hususlar da Kanun'da açıkça belirtilmiş olup (HMK m. 342, 3; 364, 3) bu

⁴³ Bkz. Y. 12. HD. 04.04.2023, 2022/9750, 2023/2305 (www.e-uyar.com).

⁴⁴ Öğretide *Tanrıver*, dava veya cevap dilekçesinde talep sonucunun belirtilmemesi halinde ortada gerçek anlamda bir davanın veya savunmanın mevcudiyetinden bahsedilemeyeceğini, hâkimin "talep sonucu" içermeyen bir dava veya cevap dilekçesini, HMK'nın 32. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde "uygunsuz evrak" olarak nitelendirmesi ve buna göre işlem yapması gerektiği görüşündedir (Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku*, s. 694). Ancak "dava dilekçesi" özelinde konuyu ele alan *Özkes* ise, davacının talebini açık, tereddüt ve çelişki doğurmayacak şekilde belirtmesinin, bu talebin dava konusu kısmı ve vakialarla da uyumlu olması gerektiğini, talep kısmına hiç yer verilmemesi halinin, dilekçenin eksikliği sayılacağını ve m. 119, 2 uyarınca davacıya bir haftalık kesin süre verilmesi gerektiğini ifade etmektedir [Muhammet Özkes, "HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler", *DEÜHFD, Özel Sayı, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan*, 16 (2014) s. 278].

hususların dilekçede bulunmaması halinde ise istinaf veya temyiz dilekçesi reddedilir (HMK m. 342, 3; 364, 3).

Dilekçeler teatisi aşamasındaki dilekçelerin veya istinaf ya da temyiz dilekçelerinin Kanun'daki hususları içeriyor olması, mahkemece reddedilmemeleri ve dikkate alınmaları için tek başına yeterli olmayıp aynı zamanda bu dilekçeler okunaklı olmalı, uygunsuz ve ilgisiz olmamalıdır. Ancak dilekçenin okunaklı olması ve uygunsuz ya da ilgisiz olmaması gerektiği, sadece dava ve cevap dilekçeleri ile istinaf ve temyiz dilekçeleri açısından geçerli olmayıp aynı zamanda mahkemeye sunulan hâkimin reddi dilekçesi (HMK m. 38, 2), fer'î müdahale dilekçesi (HMK m. 67, 1), bilirkişi raporuna itiraz dilekçesi (HMK m. 281), eski hale getirme dilekçesi (HMK m. 97), yargılamanın iadesi talebi dilekçesi (HMK m. 378, 1), ihtiyati tedbir talebi dilekçesi (HMK m. 390, 3), delil tespiti talebi dilekçesi (HMK m. 402, 1) vb. her türlü dilekçe bakımından da aranır.

A. "OKUNAMAYAN DİLEKÇE" KAVRAMI

Kanunda aksine bir düzenleme olmadığı sürece dilekçe; el yazısı, daktilo veya bilgisayar ile yazılabilir⁴⁵. Ancak mahkemeye sunulan dilekçenin ne ile yazıldığı değil, okunaklı olup olmadığı önemlidir. Zira dilekçenin içeriğindeki bilgilerin tam olarak anlaşılabilmesi veya yanlış anlaşılmaya mahal verilmemesi için dilekçenin okunaklı olması ve dilekçede açık ifadeler kullanılması gerekir⁴⁶. Uyuşmazlığın çözümü için gereken bilgiler ve mahkemeye yöneltilen talepler anlaşılmalıdır veya yanlış anlaşıldığı takdirde, mahkemece söz konusu uyuşmazlık ya çözüme kavuşturulamayacak ya da eksik inceleme neticesinde hatalı olarak karara bağlanacaktır. Nitekim tarafların dilekçelerini okuyamayan bir hâkimin, tarafların açıklamalarını dikkate alarak değerlendirmesi ve kararlarını somut ve açık olarak gerekçelendirmesi, yani doğru ve adilane bir karar vermesi mümkün olmadığından (HMK m. 27, 2-c) bu durum, adil yargılanma (AY m. 36, AİHS m. 6) ve hukukî dinlenilme hakkına (HMK m. 27) da aykırı olacaktır.

Dilekçe, bir irade beyanı içerdiğine göre bu irade beyanının anlaşılabilmesi için öncelikle o dilekçenin okunabilmesi gerekir. Dilekçenin okunamaması, dilekçede kullanılan harflerin veya kelimelerin okunamamasından kaynaklanabileceği gibi kullanılan dilin Türkçe olmamasından da kaynaklanabilir.

HUMK'un yürürlüğe girdiği yıllarda, ülkemizdeki teknolojik yetersizlikler sebebiyle, dilekçelerin daktilo ve bilgisayardan ziyade el yazısı ile yazılması olağan ve oldukça yaygın bir uygulamaydı. Ancak kurşun kalemle yazılan dilekçelerin silinmesinin kolay olması, dilekçelerin okunabilirliğini ve dolayısıyla da güvenilirliğini ortadan kaldırmaktaydı. Bu sebeple, dilekçelerin el yazısı ile yazılması durumunda tükenmez veya dolma kalem kullanılması, ilerleyen yıllarda ülkemizde yaygın hale gelmiştir. Özellikle 2000'li yılların başlarından günümüze kadar, mahkemeye sunulan dilekçelerin artık el yazısı ile yazılmadığı göz önünde bulundurulduğunda, günümüz itibarıyla ilk etapta okunaksız bir şekilde yazılan dilekçe ile çok sık karşılaşamayacağı düşünülebilir⁴⁷. Ancak el yazısı ile yazılmasa dahi mahkemeye sunulan dilekçenin

⁴⁵ Yılmaz, *Adli Yazı ve Yazışma Usulleri*, s. 100.

⁴⁶ Yılmaz, *Adli Yazı ve Yazışma Usulleri*, s. 35.

⁴⁷ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, s. 167.

yine de okunamaması mümkün olabilir. Örneğin bilgisayar ile yazılmış dilekçenin ıslanması sebebiyle yazılar okunamaz hale gelebileceği gibi dilekçede çok fazla kısaltma kullanılması veya dilekçenin küçük puntolarla yazılması ya da bilgisayarda yazılan yazıların silik çıkması, dilekçenin okunmasını ve buna bağlı olarak da anlaşılmasını güçleştirebilir⁴⁸.

Yargılama dilinin Türkçe olması sebebiyle, mahkemeye sunulan dilekçelerin de Türkçe yazılması şarttır (AY m. 3, 1). Eğer taraf, dilekçesini yabancı dilde yazmışsa, mahkemenin yabancı dilde yazılmış dilekçeyi kendiliğinden tercüme ettirme zorunluluğu bulunmamaktadır (bkz. ve karşı. HMK m. 223)⁴⁹. Öte yandan dava ve cevap dilekçelerinin yabancı dilde yazılması, kanunen bulunması gereken zorunlu hususlar bakımından, bir eksiklik olarak görülmediğinden, tamamlanması için taraflara bir haftalık süre verilmesi de mümkün değildir (bkz. HMK m. 119, 2; 130). Hal böyleyken, yabancı dilde yazılmış ancak Türkçeye tercüme ettirilmemiş dilekçenin “okunamayan dilekçe” olarak nitelendirilmesi, bu sebeple de HMK m. 32, 2 uyarınca tercüme ettirilerek yeniden düzenlenmesi için mahkemece, ilgiliye uygun bir süre verilmesi ve yabancı dilde yazılan dilekçenin de dosyada kalması gerektiği kanaatindeyiz⁵⁰.

B. “UYGUNSUZ DİLEKÇE” KAVRAMI

1. Genel Olarak

Münasebetsiz kavramı; uygun olmayan, yakışksız, çirkin anlamına gelirken; uygunsuz kavramı; uymayan, yakışık almayan, yaraşmayan, münasebetsiz, namünasip anlamlarına gelmektedir⁵¹. Bu tanımlardan hareketle, “münasebetsiz” ve “uygunsuz” kavramlarının aynı anlama geldiği göz önünde bulundurulduğunda, HMK'daki “uygunsuz dilekçe” kavramının, mülga HUMK'taki “münasebetsiz evrak” kavramının karşılığı olarak kullanıldığı sonucuna varılmaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda “uygunsuz” kavramı, sadece “dilekçe” özelinde (HMK m. 32, 2) kullanılmamaktadır. Nitekim Kanun'da, “Vekilin veya vekâlet verenin duruşmada uygun olmayan tutum ve davranışı” başlıklı 79. madde ile “Duruşma düzeni” başlıklı 151. maddede, genel olarak taraf ve vekil bakımından uygun olmayan tutum ve davranışlarda bulunulması hali ve bunun sonuçları duruşma disiplini bakımından düzenlenmektedir.

Uygunsuz davranış, esasen göreceli bir kavram olup aynı davranış her yerde “münasebetsizlik” olarak nitelendirilemez⁵². Örneğin vergi dairesinde memur ile görüşürken ve hakkımızdaki işlem gerçekleştirilirken ayağa kalkmamak münasebetsizlik sayılmayabilirken, aynı

⁴⁸ “Dosyada yer almayan, UYAP sorgulamasında tespit edilen ancak taranmadığı için okunamayan, 06.11.2013 tarihli davalı tarafın temyiz dilekçesinin fiziken gönderilmesi için, dosyanın yerel mahkemesine geri çevrilmesine...” (Y. 9. HD. 26.02.2015, 2013/13039, 2015/8363) (www.corpus.com.tr). Aynı yönde bkz. Y. 3. HD. 12.05.2016, 2015/9603, 2016/7656; Y. 3. HD. 29.09.2014, 4675/12612 (www.corpus.com.tr).

⁴⁹ Yabancı dilde yazılmış belgeler

MADDE 223- (1) Yabancı dilde yazılmış belgeye dayanan taraf, tercümesini de mahkemeye sunmak zorundadır.

(2) Mahkeme kendiliğinden veya diğer tarafın talebi üzerine, belgenin resmî tercümesini de isteyebilir.

⁵⁰ Nitekim öğretide *Önen* de başka dilde yazılan dilekçelerin kabul edilmemesi gerektiği görüşündedir (Ergun Önen, *Medeni Yargılama Hukuku*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1979, s. 60).

⁵¹ www.sozluk.gov.tr

⁵² Bilge Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2014, s. 147.

davranış hüküm tefhim edilirken yapıldığı takdirde münasebetsizlik olarak addedilir (HMK m. 294, 5).

Dilekçe gerek şekil gerek içerik itibariyle uygunsuz olabilir. Örneğin dilekçedeki açıklamaların karikatürize edilerek yapılması veya dilekçenin uygun olmayan bir kâğıda yazılması, dilekçenin şeklen uygunsuz olduğunu gösterir. Ancak dilekçenin içeriğinde uygunsuz ifadelerde bulunulması, dilekçede içerik itibariyle uygunsuzluk halidir. Bu nedenle hukuka uygun olmayan, iddia ve savunma hakkının sınırlarını aşan, karşı tarafa veya hâkime ya da bilirkişiye yönelik hakaret ya da uygunsuz ifadeler içeren, amacı aşan ve saldırgan ifadeler bulunan dilekçe sunulması yahut dilekçede mahkemenin saygınlığını zedeleyen açıklamalar yapılması halinde, içerik itibariyle uygunsuzluktan söz edilir⁵³.

2. Uygunsuz Dilekçe Kavramı İle İfade Özgürlüğü Arasındaki İlişki

Çalışmamızda, asıl olarak içerik itibariyle uygunsuzluk hali ve bu uygunsuzluk hali ifade özgürlüğü arasındaki ilişki üzerinde durulacaktır.

Mahkemeye sunulan dilekçeler, ifade özgürlüğü sınırlarını aşmamalı, mahkemeye, karşı tarafa veya herhangi bir kimseye ve makama karşı mütecaviz ifadeler içermemeli ve kabul edilebilir eleştiri sınırları içinde olmalıdır. Nitekim dilekçelerde düzgün ifadeler kullanmak, nezaket ve saygı kurallarından ayrılmamak, tarafların ve avukatların dikkat etmeleri ve uymaları gereken önemli konulardan biridir⁵⁴. Nezaket ve saygı kuralları içerisinde kalınarak, başkalarının kişilik haklarına saldırı oluşturabilecek ifadelerin kullanılmamasına özen gösterilerek hukuk kuralları dışına çıkılmadan, sadece maddi vakıalar ile hukukî sebeplerin açıklanması suretiyle dilekçe yazılmasına önem verilmelidir⁵⁵. Zira hukukî dinlenilme hakkının bir unsuru olan açıklama hakkının kullanılması (HMK m. 27, 2-b); mahkemeye uygunsuz dilekçenin verilmesini, iddia ve savunma sınırlarını aşacak şekilde, karşı tarafın kişilik haklarına saldırı niteliğinde

⁵³ “Somut olayda davacı, 28.11.2017 havale tarihli temyiz dilekçesinde “...Sadık bey ve grubu ... evet evet bu hak aramadır diye karar verecek ... Millet Keriz Mi? Beni dolandırmaya çalışacaksın hile ve hurdayla sonra da yok sana 750 TL ceza ve hiçbir şey yapmayan avukata da 3.000 TL vereceksin... Benim namımda Türk Milletini Keriz Yerine Koyamazsın...” ifadelerine yer verilmiştir. Açıklanan bu maddi ve hukuki olgulara göre belirtilen sözlerin, iddia ve savunma sınırlarını aşan, hukuka uygun olmayan ve HMK'nın 32. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca uygunsuz nitelikte ifadeler olduğu sonucuna varılmıştır. Bu itibarla, davacının 28.11.2017 havale tarihli temyiz dilekçesinin HMK'nın 32. maddesinin ikinci fıkrası gereğince yeniden düzenlenmesi için uygun bir süre verilip işlem yapılmak üzere dosyanın mahkemesine geri çevrilmesi gerekmiştir” (Y. HGK. 18.05.2021, 2018/4-121; 2021/581, www.karamercanhukuk.com). Ayrıca bkz. Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku*, s. 128.

⁵⁴ Sabri Şakir Ansay, *Hukuk Yargılama Usulleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1960, s. 235.

⁵⁵ “Davacı vekilinin temyiz dilekçesinde yer verdiği ibarelerin, adli yazışmalarda ve özellikle Yargıtay'a verilen dilekçelerde yazılması alışılmış (mutad) olmayan, itiraz sınırlarını aşan, davanın aydınlığa kavuşması, hakkın ortaya çıkarılması yönünden etkisi ve yazılmasında zorunluluk bulunmayan gereksiz (icapsız) sözler olduğu, bu nedenle 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 78. maddesinde anlamını bulan “münasebetsiz” evrak niteliğinde bulunduğu kabul edilmiş; nezaket ve saygı kuralları içerisinde kalınarak icapsız sözlere yer verilmeden ve hukuk kuralları dışına çıkılmadan sadece hukuki nedenlerin açıklanıp belirtilmek suretiyle yeniden düzenlenmesi halinde inceleneceği sonucuna varılmıştır” (Y. HGK. 24.01.2007, 9-22/18, www.e-uyar.com). Aynı yönde bkz. Y. 19. HD. 03.10.2011, 8814/11780 (www.kazanci.com.tr); Y. 3. HD. 02.04.2012, 4632/8811 (www.lexpera.com).

açıklamalarda bulunulmasını kapsamaz⁵⁶. Örneğin davayı kaybedeceğini anlayan ve bu sebeple tek amacı karşı tarafa rahatsızlık vermek ve karşı tarafı taciz etmek isteyen tarafın dilekçe sunması kötü niyetli bir davranıştır⁵⁷.

Dilekçenin kolay anlaşılabilmesi amacıyla, dilekçedeki ifadelerin öz, açık, doğru ve uygun bir üslupla yazılması gerekir. Ancak tarafların yaşamış oldukları uyuşmazlığa bağlı olarak içinde buldukları ruhsal durumlar da göz önüne alındığında, davanın bir tarafının, sırf kendi çıkarlarını savunmak için dava konusu ile ilgili olarak, çoğu kez karşı tarafı gücendirici ve belki de rencide edici iddialar öne sürmesinin belli ölçüde olağan karşılanması ve bu konuda taraflara geniş bir ifade serbestliği tanınması (HMK m. 27, 2-b) yerinde olacaktır⁵⁸.

Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesine göre; herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet, resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu hürriyetlerin kullanılması, ... başkalarının şöhret veya haklarının, ... veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir. Öte yandan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinde ise ifade özgürlüğü, şu şekilde belirtilmiştir: "Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ... başkalarının şöhret ve haklarının korunması, ... yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tâbi tutulabilir."

Taraflara, yargılama süresince mahkemeye sunacakları dilekçelerde, hukukî dinlenilme hakkı (HMK m. 27) kapsamında ifade özgürlüğü tanınmasının bir sınırı olduğu gibi bu sınırın doğru bir şekilde belirlenmesi de ayrıca önem arz eder. Nitekim TCK'nın "İddia ve savunma dokunulmazlığı" başlıklı 128. maddesi, yargı mercileri veya idarî makamlar nezdinde yapılan yazılı veya sözlü başvuru, iddia ve savunmalar kapsamında, kişilerle ilgili olarak somut isnatlarda ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunulması halinde, ceza verilmeyeceğine ancak, bunun için isnat ve değerlendirmelerin, gerçek ve somut vakıalara dayanması ve uyuşmazlıkla bağlantılı olması gerektiğine işaret etmektedir. O halde ceza hukuku bakımından, mahkemeye sunulan dilekçelerde hakaret veya sövme suçunu oluşturacak ifadelerin, iddia veya savunma temelini açıklamak ya da karşı tarafın iddia veya savunma temelini çürütmek amacıyla kullanılması suç teşkil etmemektedir. Ancak mahkemeye sunulan dilekçedeki ifadelerin dava ile

⁵⁶ "İddia ve savunmalara ilişkin olup da dava dosyasına sunulacak dilekçelerde; davanın aydınlığa kavuşmasında ve hakkın meydana çıkarılmasında hiçbir olumlu etkisi olmayan, başkalarının kişilik haklarına saldırı oluşturabilecek yazı ve sözlerin kullanılmasına özen gösterilmelidir" (Y. HGK. 17.10.2001, 4-654/717, www.e-uyar.com).

⁵⁷ Spühler, *Schweizerische Zivilprozessordnung*, s. 645, Rn. 19.

⁵⁸ Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, s. 147.

ilgisi yoksa bu ifadeler iddia veya savunma sınırları içinde sayılamayacağından, ifade sahibinin hakaret suçundan dolayı mahkûm edilmesi gerekir⁵⁹.

Burada asıl mesele, “suç teşkil eden dilekçe” ile “uygunsuz dilekçe” ayrımını yapabilmektir. Nitekim bir dilekçenin uygunsuz olup olmadığının tespitindeki temel kıstas, dilekçede kullanılan ifadelerin salt hakaret suçunun unsurlarını oluşturması değildir. Ezcümle dilekçedeki beyanlar, karşı tarafın veya hâkimin ya da bilirkişinin onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmayıp rahatsız edici, kaba ve nezaket dışı davranış, ağır eleştiri niteliğinde ise hakaret suçunun unsurları oluşmamıştır. Ne var ki kişilere yönelik her türlü ağır eleştiri veya rahatsız edici sözler hakaret suçu bağlamında değerlendirilmese de sözlerin açıkça, onur, şeref ve saygınlığı rencide edebilecek nitelikte olması, somut bir fiil veya olgu isnadını ya da sövmek fiilini oluşturur. Nihayetinde dilekçede, eleştiri boyutunun sınırlarını aşan ve kişilik haklarını zedeleyen ifadeler kullanılması, ceza hukuku bağlamında suç olmasa da usul hukuku bakımından uygunsuz dilekçeye vücut verir. Bu sebeple mahkeme, dilekçenin uygunsuz olup olmadığını, somut olayın şartlarını dikkate alarak ve uygunsuz ifadelerin kullanılma sebeplerini göz önünde bulundurarak tespit etmelidir. Bu çerçevede, dilekçede kullanılan ifadelerin meşru amaçlarla orantılı olup olmadığı ve mahkemenin bu konuya ilişkin gerekçesinin tam ve yeterli olup olmadığı ayrıca belirlenmelidir.

Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise usul hukuku bakımından uygunsuz sayılan dilekçeyi, bireysel başvuru özelinde “hakkın kötüye kullanılması” olarak değerlendirmektedir.

Nitekim Anayasa Mahkemesi, başvurucunun, meşru ve medeni sınırlar içinde kalmak şartıyla ihlâl iddialarını, başvurusunun amacı doğrultusunda normal olandan daha sert bir dille ortaya koymasını mazur görmekte birlikte, haklılığını ortaya koyma ve kendini daha iyi ifade etme amacını aşan, hak ihlâline sebebiyet verdiği iddia ettiği kamu otoritesini, kamu otoritesini temsil eden kişileri veya doğrudan Anayasa Mahkemesini hedef alan, hakaret veya iftira oluşturabilecek, eleştiri sınırları dışında kalan, kaba, rahatsız edici ve saldırgan bir dil kullanılmasının bireysel başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmadığına ve bu tür davranışların hakkın kötüye kullanılması olarak kabulünün gerektiğine işaret etmiştir. Somut olay özelinde başvurucu tarafından, ikinci bireysel başvuru dilekçesinin ekinde sunulan ve doğrudan Bireysel Başvuru Bürosu Raportörünü muhatap alan dilekçede, kendisine bildirilen idarî eksikliklerin başvurusunun reddedilmesi için “*uydurulan bahaneler*” olduğunu belirterek “... ben elimde olan tüm belgeleri fotokopi-orijinal demeden size gönderiyorum. Gerisi sizin sütünüzün kalitesine kalmış” şeklinde kullanılan ifadelerin yazılış gayesini aşan, yakışıksız ve saldırgan ifadeler olduğuna karar verilmiştir⁶⁰.

Öte yandan AİHM de başvurucunun mahkeme ile yazışmalarında, davalı hükümete, hükümet temsilcisine, davalı devletin makamlarına, bizzat mahkemeye, mahkemenin

⁵⁹ “Davalının mahkemeye verdiği dilekçede davacı hakkında sarfettiği, “ırzıma göz diken bir namus ve haysiyet düşmanı” sözlerinin dava ile ilgisi olmadığı ve iddia yahut savunma sınırları içinde sayılamayacağından, bu kişinin hakaret suçundan dolayı mahkûm edilmesi gerekir” (Y. CGK. 01.02.1971, 2-256/36; Rifat Ersoy, *Notlu-İzahlı-İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu*, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1966, s. 355).

⁶⁰ AYM. Osman Sandıkçı Başvurusu, B. No: 2013/6297, 10.03.2016 (RG. 19.04.2016, S. 29689).

hâkimlerine veya mahkeme yazı işleri müdürlüğü mensuplarına karşı kırıcı, tehditkâr, tahkir veya tahrik edici bir dil kullanması halinde, başvuru hakkının kötüye kullanılmış olacağını kabul etmektedir⁶¹. AİHM'e göre başvurucunun kullandığı dilin kaba olduğunun değerlendirilebilmesi için sadece ağır, tartışma yaratmaya yönelik veya alaycı olması yeterli olmayıp aynı zamanda “*normal, medeni ve meşru eleştiri sınırlarını*” da aşması gerekir⁶².

Uygunsuz dilekçeye, usul hukuku haricinde maddî hukuk bakımından da bazı sonuçlar bağlanmıştır. Nitekim dilekçedeki ifadelerin eleştiri sınırlarını aşması, kişilik haklarını zedelemesi durumunda, bundan zarar gören hâkim veya bilirkişi ya da taraf, genel hükümler dâhilinde dava açabilir. Ezcümle hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir (TMK m. 24). Mahkemeden kişilik haklarının korunmasını isteyen davacı, hâkimden, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir (TMK m. 25, 1). Kişilik haklarına saldırının sona ermesine karşın olumsuz etkilerin devam etmesi halinde ise zarar gören kişi, aynı zamanda, kendisini zarara uğratan kişiye karşı hak ihlâli gerekçesiyle tazminat davası açabilir (TMK m. 25, 3; TBK m. 49; 58)⁶³.

Mahkeme, dilekçenin uygunsuz sözler içermesi ve hâkime veya heyete yönelik sarf edilen sözlerin hakaret vari nitelik taşıması sebebi ile söz konusu uygunsuz dilekçenin bir suretini çıkartarak ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmasına karar verir. Eğer dilekçeyi düzenleyen avukat ise mahkeme, avukat hakkında idarî yönden soruşturma açılması

⁶¹ Řehák/Çek Cumhuriyeti (k.k.), B. No: 67208/01, 18.05.2004; Düringer ve diğerleri ve Grunge/Fransa (k.k.), 61164/00 B. No: 18589/02, 04.02.2003. “Davalı, dilekçesinde; istemine konu olan Yargıtay kararının “görevi kötüye kullanma suretiyle”, “karşı tarafı kazandırmak için”, “uydurukçulukla”, “hileyle” ve “torpille” verildiği; Heyetin “torpil ve dalavere ile” karar verdiği yönünde ibareler kullanmıştır. Davalı ayrıca “...’da adamları bulunan işgâlcilerin haklı çıkartılması için şapkadan tavşan çıkarırcasına karar yazıldığı” yönünde de bir ifadeye bulunmuştur. Bununla da yetinmeyen davalı, bu kararın hemşerisi olan bazı hâkimlerin ve yine bazı siyasetçilerin ve FETÖ/PDY ile irtibatı nedeniyle meslekten çıkarılan eski yargı mensuplarının etkisiyle verildiği şeklinde de ithamlarda bulunmuştur. Yine dilekçede yer alan “...bozma kararının içine hilenin monte edilmesiyse hâkimlik yapılmaz ... temiz aile çocuklarının yazdığı yanlış kararın karar düzeltme aşamasında düzeltilmeyeceğine inanmak isterim, şu an çok iyi anlıyorum ki insanlar neden suç işler, niçin hapis yatar, niçin terörist olur, niçin intihar bombacısı olur...” şeklindeki açıkça tehdit ve tahkir içerikli ifadeler doğrudan Dairemiz Heyetini hedef almaktadır” (Y. 8. HD. 10.11.2022, 2959/9009) (www.corpus.com.tr).

⁶² Di Salvo/İtalya (k.k.), B. No: 16098/05, 11.01.2007; Apinis/Letonya (k.k.), B. No: 46549/06, 20.09.2011.

⁶³ “... HMK ve mantık çerçevesi içinde ne olduğu belirsiz yazı, adına hukuki mütalaa dedikleri yazı, ancak bu iki akademisyen bilim adamlarının da hukukun da, üniversitenin de, YÖK’ün de adını batırmış kendi itibarları ile birlikte akademiyanın da ve en önemlisi hukukun da adını batırmaya cüret etmişlerdir. ... sorun artık bilim yularının dahi hukuk bilmez ya da utanma bilmez ya da paraya tamah eden kişilere unvan vermesinde, ... bu zatlar hangi kategoride onu da vicdanlara bırakıyoruz, ... ve hukuk fakülteleri ve adalet adına utanç verici bir rapor, ... haddini bilmez ve maalesef utanarak ifade ediyorum hukuk bilmez, ticaret hukukunda adının önünde ünvanı olan ve medeni usul hukukunda adının önünde ünvanı olan iki kişinin beyanları bu dosyaya girer, ... bu yazıyı yazan titri (ünvanı) olan kişiler hukuk bilmediği gibi mahkeme kararını sonuna kadar okumaktan aciz ünvanlı kişilerdir, ... gerek kendileri için gerekse de akademiya için gerekse adalet için utanç verici bu yazıyı kaleme almazlardı, ... hukuk cinayeti işleyecek cüretkarlıktadırlar... ya aldıkları mütalaa (!) ücretinden ya da haturdan ya da hiç hukuk bilmediklerinden bu cinayeti işlemişlerdir, ... Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesinde okuyan malum iki zatın öğrencileri dahi ünvanlı bu iki kişiden daha iyi bilir (İnşallah) hukuk bilmeyen bu zatlar, ... kâr etmenin fakirleşmeye değil zenginleşmeye neden olduğunu anlamayacak kapasitede olan...” şeklindeki ifadelerin davacıyı küçük düşürücü nitelikte olduğu, iddia ve savunma sınırları içerisinde değerlendirilmesi mümkün olmadığı ve davacının kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği sonucuna varılmıştır (Y. HGK. 16.12.2021, 2017/4-3141, 2021/1691) (www.karamercanhukuk.com).

için anılan dilekçe sureti ile geri çevirme karar suretlerinin Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına gönderilmesine karar verir⁶⁴.

Anayasa Mahkemesi kararlarında da belirtildiği üzere, hukuk devletinin olmazsa olmaz şartı olan bağımsız yargı, yargının olmazsa olmaz şartı olan savunma ile birlikte anlam kazanır. Savunma, “tez-anti tez-sentez” üçgeninden oluşan yargının vazgeçilmez ögesidir. Adil bir yargılamanın varlığı ancak avukatın yargılamaya etkin katılımıyla mümkündür⁶⁵. Hal böyleyken, ifade özgürlüğü ile uygunsuz dilekçe arasındaki ilişkinin avukatlar özelinde de ele alınması yerinde olacaktır⁶⁶. Zira bilgi ve deneyimlerini öncelikle adalet hizmetine vererek adalete ve hakkaniyete uygun çözümler için hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasında, yargı organlarıyla, yetkili kurul ve kurumlara yardımcı görev bilen avukatın hukuk devletinin yargı düzeni içindeki yeri önem taşımaktadır⁶⁷. Bu kapsamda mesele, ilk olarak ulusal sonrasında ise uluslararası hukuk bağlamında incelenecektir.

Avukatlık Kanunu⁶⁸’nun “Avukatın Hak ve Ödevleri” başlıklı 34. maddesine göre; avukatlar, yüklendikleri görevleri bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene uygun biçimde davranmak ve Türkiye Barolar Birliğince belirlenen meslek kurallarına uymakla yükümlüdürler.

TBB Meslek Kuralları⁶⁹’nın 5. maddesinde ise avukatın, yazarken de, konuşurken de düşüncelerini olgun ve objektif bir biçimde açıklaması; meslekî çalışmasında avukatın, hukukla ve yasalarla ilgisiz açıklamalardan kaçınması gerektiği düzenlenmiştir. TBB Meslek Kuralları’nın 6. maddesinde; avukatın, iddia ve savunmanın hukukî yönü ile ilgili olduğunu, taraflar arasında anlaşmazlığın doğurduğu düşmanlıkların dışında kalması gerektiği ifade edilmiştir. 17. maddede ise hâkim ve savcılarla ilişkilerinde, avukatın, hizmetin özelliklerinden gelen ölçülere uygun davranmak zorunda olduğuna ve bu ilişkilerde karşılıklı saygının esas olduğuna işaret edilmiştir. Öte yandan TBB Meslek Kuralları’nın 27. maddesinde de hiçbir avukatın, herhangi bir meslektaşısı, özellikle hasım vekili meslektaşısı hakkında küçük düşürücü nitelikteki kişisel görüşlerini açıkça belirtemeyeceği; resmî ya da özel kuruluşlarda bağımlı olarak birlikte çalışan avukatların, kadro görevleri ne olursa olsun, adalet ve eşitlik ilkelerinden ayrılmamaya

⁶⁴ Avukatlık onuruna, düzen ve gelenekleri ile meslek kurallarına uymayan eylem ve davranışlarda bulunanlarla, meslekî çalışmada görevlerini yapmayan veya görevinin gerektirdiği dürüstlüğe uygun şekilde davranmayanlar hakkında bu Kanunda yazılı disiplin cezaları uygulanır (Av. K. m. 134). Bu yönde karar için bkz. Y. 1. HD. 15.11.2012, 11759/13019 (www.lexpera.com); Y. 23. HD. 29.06.2016, 4191/4047 (www.e-uyar.com).

⁶⁵ AYM. 15.10.2009, 2007/16, 2009/147 (https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/).

⁶⁶ “Maalesef Yargıtay İçtihatları çerçevesinde işbu temyiz dilekçemizin de vekil edenim lehine herhangi bir değişiklik oluşturmayacağını bilincindeyiz. Ancak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne başvurabilmek için iç hukuk yollarının tüketilmesi gerektiği için işbu kararı (usulen) temyiz ediyoruz” cümleleri adli muhaberratta yazılması mutad olmayan ve yersiz sarf edilmiş cümleler olarak görülmekle, sadece bu cümleleri içeren temyiz dilekçesi heyetimizce kanuni tabiri ile münasebetsiz evrak olarak kabul edilmiştir” (Y. 20. HD. 28.06.2007, 6198/9255) (www.lexpera.com).

⁶⁷ AYM. 15.10.2009, 2007/16, 2009/147 (https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/).

⁶⁸ RG. 07.04.1969, S. 13168.

⁶⁹ TBB’nin 8-9 Ocak 1971 tarihli IV. Genel Kurulu’nda kabul edilmiş ve 26 Ocak 1971 tarihli TBB Bülteni’nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

ve iş dağıtımını, denetimi ve her türlü iş ilişkilerinde meslek dayanışmasına ve onuruna uymayan davranışlardan kaçınmaya özen göstermekle yükümlü oldukları belirtilmiştir⁷⁰.

Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler'in (Havana Kuralları)⁷¹ 20. maddesinde ise avukatların, bir mahkeme, yargı yeri veya hukukî ya da idarî bir makam önünde mesleki nedenlerle buldukları sırada veya konuyla ilgili yazılı veya sözlü taleplerinde yaptıkları beyanlardan ötürü hukukî ve cezaî muafiyetten yararlanacaklarına işaret edilmiştir.

Öte yandan 77/249/EEC sayılı Avrupa Ekonomik Topluluğu ve 98/5/EC sayılı Avrupa Birliği Direktiflerinde tanımlanan avukatlarla CCBE'nin yedek ve gözlemci üyesi devletlerin avukatlarına uygulanan Avrupa'da Avukatların Tabi Olduğu Meslek Kuralları⁷²'nin "Mahkemelerde Davranış" başlıklı 4.3. maddesinde ise; bir avukatın, mahkemeye karşı gerekli saygı ve nezaketi gösterirken, müvekkilinin çıkarlarını; kendi çıkarlarını ve kendisi veya üçüncü kişiler bakımından ortaya çıkabilecek sonuçlarını düşünmeksizin, onurlu ve korkusuz bir biçimde savunacağından bahsedilmektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Avukatlık Mesleğinin İcrasındaki Özgürlükler Hakkında 9 Numaralı Tavsiye Kararı'nın "Avukatların Görevleri ve Rollerini" başlıklı kısmının 4. maddesine göre; avukatlar yargıya saygı göstermeli ve mahkemelere karşı olan görevlerini mesleki standartlara ve iç hukuk kurallarına uygun olarak yerine getirmelidirler.

Bir avukatın mesleğini icra ederken sahip olduğu ifade özgürlüğü ve bu özgürlüğün sınırlarının ortaya konulması, bu anlamda oldukça büyük önem taşımaktadır⁷³.

Avukatın ifade özgürlüğünün sınırlarıyla ilgili önemli ilke kararlarından biri olan *Morice/Fransa* kararında⁷⁴ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, avukatın mesleğinin icrası sırasında

⁷⁰ "Borçlular vekili Av. ... tarafından düzenlenen 16.02.2022, 23.02.2022 ve 09.03.2022 tarihli kanun yolu başvuru dilekçelerinde "Hâkimlerin biat etmeleri mümkün olabilir ancak T.C. Vatandaşları yarım akıllı bir adliye teşkilatına biat etmeyecektir." ifadesi, yine "... ifadeleri kelime cambazlığı ve alacaklı lehine karar verme önyargısı ile yapılmış bir incelemenin tezahürüdür. Hâkimler kararları ile konuşur ve bu kararda konuşmakta, bu kararı imzalayan Yargıtay Üyelerinin buldukları mevkilere gelme gerekçelerinin sorunlu olduğunu göstermektedir." ifadesi, yine "Bir taraf lehine hileli karar tesis etmek Yüksek Mahkeme Üyeliğine yakışmaz.", yine "...ifadesinin Türkçe meali bize bu kararı bozmamız için talimat geldi, onun için kıvrılabildiğimiz kadar kıvracağız denilmektedir." ifadesi, yine "Genellikle Yüksek Hâkimler süslü ifadeleri kullanarak hukuka aykırı karar tesis etmekte mahirdirler, ... Yüksek Mahkemenin bu kadar ucuz bir karar vermesi o heyetin kıymetine işaret eder." gibi ifadeler nedeniyle dilekçenin HMK'nun 32/2. maddesinde geçen "uygunsuz" kelimesinin kapsamında kaldığı ve aynı zamanda suç teşkil ettiği anlaşılmalıdır; Av. ... hakkında yerel mahkeme hakimi, bozma kararını veren Yargıtay 12. Hukuk Dairesi üyeleri ve tetkik hakimine yönelik hakaret, itham ve isnat içeren ifadeler nedeniyle cezaî ve idarî yönden gereğinin takdiri ve ifası için geri çevirme kararının ve bahsi geçen dilekçelerin bir örneğinin Yargıtay 1. Başkanlığı aracılığıyla ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına ve ilgili Baroya bildirilmek üzere Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı'na gönderilmesine, 30.05.2022 gününde oybirliğiyle karar verildi" (Y. 12. HD. 30.05.2022, 4860/6434) (www.corpus.com.tr).

⁷¹ 27 Ağustos-7 Eylül 1990 tarihleri arasında Havana'da toplanan Suçların Önlenmesine ve Suçların Islahı Üzerine Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından kabul edilmiştir.

⁷² Avrupa'da Avukatların Tabi Olduğu Meslek Kuralları ilk defa, 28 Ekim 1988 tarihinde yapılan, CCBE Genel Kurul Toplantısında kabul edilmiştir. Meslek kurallarında sırasıyla 28 Kasım 1998, 6 Aralık 2002 ve 19 Mayıs 2006 tarihlerinde yapılan Genel Kurul Toplantılarında değişiklikler yapılmıştır. Öte yandan meslek kuralları, 20 Ağustos 2007 tarihinde yapılan Olağanüstü Genel Kurul Toplantısında CCBE Tüzüğünde yapılan değişiklikleri de göz önüne almaktadır.

⁷³ Bu konu hakkındaki önemli değerlendirmeler ile ilgili bkz. AİHM. Nikula/Finlandiya (B. No: 31611/96, 21.06.2002).

⁷⁴ AİHM. Morice/Fransa (B. No: 29369/10, 23.04.2015).

sarf ettiği sözlerin ifade özgürlüğü kapsamında olup olmadığını değerlendirirken, bunların yanıltıcı veya ağır kişisel saldırı niteliği taşıyıp taşımadığının ya da yargılamadaki olaylarla yeterli ölçüde yakın bir ilişkisinin bulunup bulunmadığının önemini vurgulamış ve ifadelerin kullanıldıkları bağlam içinde değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

Avukatlık mesleğinin kendine has bir doğası olup yargının bir süjesi olan avukatlar itidalli, ölçülü ve ihtiyatlı hareket etmelidir. Bu sebeple sağduyulu, dürüst ve ağır başlı davranmaları gereken avukatın, dilekçesinde hakaret içeren veya onur kırıcı olabilecek ifadeler kullanması, meşru menfaatlerin korunması açısından ayrıca dikkate alınmalıdır⁷⁵. Özellikle avukatın bu tür beyanlarının, temsil ettiği tarafın çıkarlarını korumak amacıyla yaptığı ve kullandığı ifadelerin keskin olmasının sebebinin, görevinin bir parçası olduğu ve ifade özgürlüğü ile ifade edilen sözler arasında adil bir denge kurulması gerektiği göz ardı edilmemelidir⁷⁶.

Avukatlar tarafından sarf edilen sözlerin ya da yazılı beyanların, kullanıldıkları yere bağlı olarak, konuşmanın tamamı dikkate alınarak olayın bütünselliği içinde değerlendirilmesi gerekir⁷⁷. Zira bazı durumlarda avukatların ifade açıklamalarına müdahale ile adil yargılanma hakkı (AY m. 36; AİHS m. 6) arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle ifade özgürlüğü söz konusu olduğunda, demokratik bir toplumda bu tür bir açıklamaya yapılacak müdahalelerin çok istisnai durumlarda gerekli olduğu kabul edilmelidir. Öte yandan avukat tarafından kullanılan uygunsuz ifadelerin hedef alınan kişinin yargılama sürecindeki konumu⁷⁸, sözlerin muhatabının kendisine yöneltilen sözlere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı⁷⁹, uygunsuz ifadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi ile bu ifadelerin maddi vakıaların açıklanması olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği⁸⁰ hususları, ifade özgürlüğünün kapsamının belirlenmesinde önem arz eden kıstaslardır.

Nihayetinde avukatın, doğru ve düzgün bir şekilde temsil faaliyetini gerçekleştirebilmesi için müvekkilinin haklılığının ve çıkarlarının ötesine geçen hakaretamiz ve küçük düşürücü ifadeler kullanması hiçbir şekilde kabul edilemez⁸¹.

⁷⁵ “Yukarıda belirttiğim ve mahkeme dosyası münderecatından da anlaşıldığı üzere alacağın varlığı kesin bir şekilde kanıtlanmış iken; davanın reddine ilişkin hüküm tesisini anlamak imkânsızdır. Bu kadar gerçekçeye ve delile istinaden hakkın yerine getirilmemesi gecikmiş adalet adalet değildir, ilkesinin ne kadar yerinde bir söz olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Davanın müddeabihî göz önüne alındığında davanın değeri çok da büyük bir mblağ değildir. Ancak sen mal al ve ardından da parasını ödeme ve o malı da inşaatında kullan, bu husus taraf olarak bizi üzmemektedir. İnsanların hak aramak için yollara düştüğü günümüzde niçin yollara düştüğü ve niçin birçoğunda hakkın mahkeme dışında arandığı bir hukukçu olarak tasvip etmememize rağmen kısmen de bu ve buna benzer kararları neticesinde doğru bulmaktayız. Tüm bu ve buna benzer nedenlerle verilmiş olan kararların bzulacağı düşüncesindeyiz.” (Y. HGK. 07.06.2006, 337/339).

⁷⁶ Spühler, *Schweizerische Zivilprozessordnung*, s. 643, Rn. 10.

⁷⁷ AYM. Keleş Öztürk, B. No: 2014/15001, 27.12.2017, § 51 (<https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>).

⁷⁸ AYM. Keleş Öztürk, § 58; Kenan Gül (2), B. No: 2018/24311, 15.06.2021, § 43 (<https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>).

⁷⁹ AYM. Temel Coşkun, B. No: 2017/1632, 29.01.2020, § 33; AYM. Şaban Sevinç (2), B. No: 2016/36777, 26.05.2021, § 42; AYM. Nihat Zeybekçi, B. No: 2015/5633, 08.05.2019, § 39 (<https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>).

⁸⁰ AYM. Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17.03.2021, § 50; AYM. Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 06.02.2020, §§ 48,49 (<https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>).

⁸¹ Spühler, *Schweizerische Zivilprozessordnung*, s. 645, Nr. 9, 18. Aynı yönde bkz. Y. 11. HD. 25.10.2004, 1250/10279 (www.lexpera.com).

3. Uygunsuz Dilekçe İle Hâkimin Reddi Sebepleri Arasındaki İlişki

Tarafın mahkemeye sunduğu dilekçede hâkime yönelik uygunsuz ifadelerde bulunmasının, hâkimin reddi (HMK m. 36) sebebi teşkil edip etmeyeceği meselesi üzerinde durmamız yerinde olacaktır. Böyle bir durumda, ret sebebinin, tarafça isteyerek ve kötü niyetli bir şekilde yaratılıp hâkimin reddi sonucuna yönelik hareket edip edilmediğine bakılmalıdır. Ezcümle tarafın, dilekçesinde hâkimi rencide edici, küçük düşürücü, hakaretamiz, ölçüsüz veya düşmanca ifadeler kullanarak, hâkim ile dava esnasında, aralarında düşmanlık bulunduğu (HMK m. 36, 1-d) iddiasını ortaya çıkarıp hâkimin reddi sonucuna ulaşmak istemesi, kural olarak tek başına ret sebebi olarak değerlendirilmemelidir. Zira aksi durum, tarafın kendi davranışının, hâkimin reddine sebep olduğu ve bu sebebin kabulü halinde, hâkimin davaya bakamamasının, tarafın keyfiyetine bağlandığı anlamına gelir ki bunun inandırıcı bir ret sebebi olarak kabul edilmesi mümkün değildir⁸². Öte yandan hâkimin, tarafın dilekçesindeki uygunsuz ifadeler nedeniyle taraf hakkında suç duyurusunda bulunmuş olmasının, doğrudan bu kapsamda bir ret sebebi olarak kabul edilip edilmeyeceğinin her somut olay açısından ayrıca değerlendirilmesi yerinde olacaktır⁸³. Ancak hâkimin, kendisine karşı kullanılan hakaretamiz ifadeler neticesinde, kendiliğinden davadan çekilme yönünde görüş bildirmesine (HMK m. 39)⁸⁴ engel bir durum bulunmamaktadır.

Dava esnasında düşmanlık bulunmasına ilişkin ret sebebi (HMK m. 36, 1-d), sadece hâkim ile taraflar arasında mevcut olmalıdır⁸⁵. Zira avukatın, davanın taraflarından olmaması sebebiyle avukatın dilekçesinde hâkim hakkında uygunsuz ifadeler kullanması, davanın tarafı için özel bir ret sebebi teşkil etmez⁸⁶. Ancak avukatın dilekçesindeki uygunsuz ifadelerle ilgili olarak, hâkim ile avukat arasındaki ortaya çıkan gerginlik, hâkimin yargılamadaki tarafsızlığında şüphe duyulabilecek bir hale neden olursa (HMK m. 36, 1, c. 1), işte o zaman hâkimin reddi talep edilebilir⁸⁷.

C. “İLGİSİZ DİLEKÇE” KAVRAMI

Davanın çözüme kavuşmasında ve hakkın yerine getirilmesinde hiçbir etkisi olmayan, yazılmasında zorunluluk bulunmayan gereksiz ifadelerin dilekçede kullanılmamasına özen gösterilmelidir. Zira mahkemeye sunulan dilekçede, görülmekte olan dava ile doğrudan veya dolaylı ilgisi bulunmayan açıklamalarda bulunulması, hakkın ortaya çıkarılması yönünden etkisi bulunmayan gereksiz ayrıntılara yer verilmesi; davanın çözüme kavuşmasına ve işin esasının

⁸² Nazlı Gören Ülkü, “Medeni Yargılama Hukukunda Hâkimin Reddi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 149. Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I*, İstanbul: Demir Demir Yayıncılık, 2001, s. 93-94. Öğretide *Yılmaz*, dava görülürken açılan davanın veya yapılan şikâyetin, haklı nedenlere dayanması ve sırf hâkimin reddi için kötü niyetli bir durum ortaya çıkarmaması halinde, bu bent kapsamında ret talebinin kabul edilmesi gerektiği görüşündedir (*Yılmaz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, s. 1015).

⁸³ Gören Ülkü, “Medeni Yargılama Hukukunda Hâkimin Reddi”, s. 144-145.

⁸⁴ Y. 15. HD. 24.01.2011, 2010/4278, 2011/233 (www.lexpera.com).

⁸⁵ Baki Kuru ve Burak Aydın, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2022, s. 31; Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, s. 153.

⁸⁶ Y. 4. HD. 03.12.1982, 10824/ 11260 (<https://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=35472>).

⁸⁷ Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I*, s. 95. Hâkim ile vekil arasında düşmanlık bulunmasının ret sebebi olarak ileri sürülebileceği yönünde bkz. Thomas ve Putzo, *Zivilprozessordnung*, § 42, Rn. 11.

gözden kaçabilmesine neden olabilir⁸⁸. Örneğin iflâs davasında, borçlunun aile yaşantısından bahsedilmesi veya tahliye davasında kiralyanın eğitim durumundan söz edilmesi, dava ile hiçbir ilgisi bulunmayan açıklamalardır. Öte yandan mevcut dava dosyasına sunulması gereken dilekçenin sehven başka bir dosyaya ibraz edilmesi de yine ilgisiz dilekçe kavramı kapsamında değerlendirilir⁸⁹.

V. HMK M. 32, 2 UYARINCA MAHKEMENİN VERECEĞİ KARAR

Dava dosyasında okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz bir dilekçe varsa, mahkeme o dilekçenin yeniden düzenlenmesi için ilgiliye uygun bir süre verir ve bu dilekçe dosyada kalır (HMK m. 32, 2, c. 1)⁹⁰. Mülga HUMK döneminde ise okunamayan veya münasebetsiz olan belgenin hâkimin kararı ile ilgisine iade edilmesi ve dolayısıyla söz konusu belgenin dava dosyasının dışına çıkarılabilmesi mümkündür (HUMK m. 78, 2, c. 1). Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, Kanun'da sayılan bu hallerde, dilekçenin yeniden düzenlenmesinin mümkün olup olmadığıdır. Okunamayan veya uygunsuz bir dilekçenin, yeniden düzenlenmesi mümkün iken ilgisiz bir dilekçenin (sehven başka dosyaya verilmesi hali hariç) yeniden düzenlenmesi mümkün değildir. Ezcümle okunamayan bir dilekçe, okunabilir hale getirilebilir veya uygunsuz bir dilekçe uygun hale getirebilir ancak bir dilekçe dava konusu ile ya ilgilidir ya da değildir. Bu nedenle, ilgisiz bir dilekçe yeniden düzenlendiği takdirde, okunamayan veya uygunsuz dilekçeden farklı olarak ilk verilen dilekçeden tamamen farklı yeni bir dilekçe ve buna bağlı olarak yeni bir talepte bulunulmuş olunabilir ki böyle bir ihtimalde, iddianın ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı ile karşılaşılır (bkz. HMK m. 141).

HMK m. 32, 2 uyarınca ilgili, dilekçeyi yeniden düzeltip dilekçenin yeni halini mahkemeye verecektir. Mahkeme, söz konusu dilekçenin sadece bir kısmının okunmadığı veya ilgisiz olduğu yahut uygunsuz olduğuna kanaat getirirse, mahkemenin nasıl hareket etmesi gerektiğine ilişkin HMK'da bir düzenleme bulunmamaktadır. Eğer dilekçenin sadece bir kısmı okunamıyor ve okunamayan kısım dilekçenin zorunlu unsurlarından biri değilse ya da tarafların üzerinde anlaşamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakıalar hariçinde bir kısım ise, yani okunamayan kısım esasa etkili değilse, dilekçenin sadece o kısmının yok sayılması ve bu sebeple mahkemenin ilgiliye süre vermesine (HMK m. 32, 2, c. 2) de gerek

⁸⁸ “Mahkemece yazılı gerekçeyle görevsizlik kararı verilmiş ise de; temyiz incelemesine konu karar başlığında davalı tarafın gösterilmesine rağmen davanın çekişmesiz yargı işlerinden kıymetli evrakın iptali davası olarak nitelendirilip karar verilmesi doğru olmadığı gibi davacı vekilinin Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden sehven gönderildiğini ileri sürdüğü dilekçe ekinde Tüketici Sorunları İlçe Hakem Heyeti Kararı'nın da bulunduğu ve davacı vekilinin asıl dava dilekçesini sonradan mahkemeye sunduğu, davacı vekilinin ilk dilekçesinin HMK'nın 32/2. maddesinde belirtilen ilgisiz dilekçe olduğu anlaşılmıştır” (Y. 11. HD. 03.11.2014, 14830/16680) (www.corpus.com.tr).

⁸⁹ Tanık gösteren taraf, tanık dinletmek istediği vakıayı ve dinlenilmesi istenen tanıkların adı ve soyadı ile tebliğ elverişli adreslerini içeren listeyi mahkemeye sunar (HMK m. 240, 2). Eğer tanık dinletilmek istenen vakıa ile somut uyuşmazlığın çözümü için ispatlanması gereken vakıa arasında bir ilgi bulunmasa da burada ilgisiz dilekçeden (HMK m. 32, 2) bahsedilemez. Zira gösterilen tanıkların ilgisiz olup olmadığı ancak tanıklar dinlendikten sonra anlaşılır.

⁹⁰ Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in “Belgenin iade edilmesi” başlıklı 32. maddesinin 2. fıkrasında da “ilgisiz dilekçe” ile paralel olarak idareye muhatabı olmadığı halde fiziksel ortamda gelen bir belgenin asıl muhatabı anlaşılıyorsa gönderene iade edileceği ancak asıl muhatabın açıkça belli olması durumunda, gerektiğinde belgenin bir sureti alınarak aslı muhatabına gönderileceği ve belgeyi gönderene de bilgi verileceği düzenlenmiştir.

olmadığı kanaatindeyiz. Örneğin dava dilekçesinde davalının Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası veya hukukî sebepler (HMK m. 119, 1-g) ile uyuşmazlığın çözümü bakımından önem taşımayan kişi, adres ve tarih bilgileri okunamıyorsa, dilekçenin o kısımları yok sayılıp süre verilmeden davaya devam edilmesi usul ekonomisi ilkesine (HMK m. 30) de uygun olacaktır.

Dilekçenin bir kısmı ilgisiz ise, yukarıda okunamayan dilekçe için ifade ettiklerimiz paralel olarak, söz konusu dilekçenin sadece ilgisiz olduğuna kanaat getirilen kısmı yok sayılmalı ve mahkeme, ilgiliye bu konu hakkında süre vermeden davaya devam etmelidir.

Dilekçede davayla ilgisi olmayan uygunsuz ifadeler bulunması ise, uyuşmazlığın esasına etkili olmasa bile, ifade özgürlüğü açısından ele alınmalı, eğer kullanılan ifadeler, ifade özgürlüğü sınırlarını aşıyorsa, okunamayan ve ilgisiz dilekçeden farklı olarak, mahkemece yok sayılmamalı ve ilgiliye süre verilmelidir (HMK m. 32, 2, c. 2)⁹¹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 32. maddesinin 2. fıkrasındaki durumun varlığına kanaat getiren mahkeme, hukukî dinlenilme hakkının (HMK m. 27) bir gereği olarak, kararında hangi hususlar yönünden dilekçenin düzeltilmesi gerektiğini belirtmeli ve ilgiliye uygun bir süre vermelidir⁹².

Mahkemece ilgiliye HMK m. 32, 2 uyarınca süre verildiği aşama, mahkemeye sunulan dilekçenin türüne göre değişiklik gösterir. Örneğin mahkeme, dilekçeler teatisi aşamasındaki dava, cevap, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri bakımından süreyi kural olarak ön inceleme aşamasında verir. Ancak mahkeme, dilekçenin okunamadığını, uygunsuz veya ilgisiz olduğunu ön inceleme aşamasından sonra fark ederse, mahkemenin ilgiliye daha sonra da süre vermesi mümkündür. Öte yandan tahkikat aşamasında verilen bir dilekçe (örneğin bilirkişi raporuna itiraz dilekçesi) için ise süre, dilekçenin mahkemece incelendiği ve okunamadığı, uygunsuz veya ilgisiz olduğunun tespit edildiği duruşmada verilmelidir.

Kanun'da mahkemenin ilgiliye “uygun bir süre” vereceği düzenlenerek, sürenin ne kadar verileceği noktasında hâkime takdir yetkisi tanındığı görülmektedir. Burada, “uygunluğun” ölçüsünü doğru tespit edebilmek gerekir. Kanaatimizce, mahkemece verilen süre, dilekçedeki eksikliğin giderilmesine yetecek nitelikte olmalı ve dilekçeye konu işlemin yapılması için kanunda öngörülen süreyi aşmamalıdır. Hâkimin, usul ekonomisi ilkesini (HMK m. 30) göz önünde bulundurarak ilgiliye verdiği süre kesindir⁹³. Zira Kanun'daki “verilen süre içinde yeni bir dilekçe düzenlenmezse, tekrar süre verilemeyeceği” hükmünden hareketle, HMK m. 32, 2'ye göre verilen sürenin kesin olduğu açıktır. Ancak mahkemece verilen süre içinde elde

⁹¹ Aksi görüş için bkz. Y. 9. HD. 15.03.2018, 2015/10866, 2018/5345 (www.e-uyar.com).

⁹² Özekes, *Medeni Usul Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı*, s. 112; Erdönmez, *Pekcantez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, s. 816.

⁹³ “Davalı tarafın temyiz dilekçesinin Hukuk Muhakemeleri Kanununun 32/2. maddesi gereğince, mühürlendikten sonra dilekçeyi veren davalıya geri verilmesinin sağlanması ve tamamen davanın konusu içinde kalınarak hukuki itirazlarını içeren yeni bir temyiz dilekçesi yazması için kendisine (10) günlük süre verilmesi ve bu süre içinde yeni bir dilekçe vermediği takdirde temyiz isteğinden vazgeçmiş sayılacağına bildirilmesi konusunda gereğinin yapılması için dava dosyasının mahkemesine geri çevrilmesine karar verildi” (Y. 3. HD. 02.04.2012, 4632/8811, www.e-uyar.com).

olmayan bir sebeple dilekçe düzeltilememişse, davanın tarafları eski hale getirme talebinde (HMK m. 95) bulunabilirler⁹⁴.

Mahkeme, dosyaya sunulan dilekçenin okunamayan veya uygunuz yahut ilgisiz bir dilekçe olduğu kanaatine varırsa, dilekçenin yeniden düzenlenmesi için ilgiliye vereceği uygun süreyi ara kararla verir ve ara kararında bu süreye uyulmamasının hukukî sonuçlarını açıkça tutanağa geçirerek ihtar eder (bkz. ve karşı. HMK m. 94, 2). Dilekçenin mahkemece geri çevrilmesi kararı ise ara karar niteliğinde olup tek başına kanun yoluna götürülemez ancak bu karara karşı esas hükümle birlikte kanun yoluna başvurulması mümkündür.

Dilekçedeki açıklamalar okunamıyorsa veya uygunuzsa yahut ilgisizse mahkeme, bu tür açıklamaların dosyadan çıkarılmasına karar veremez. Mülga HUMK'tan farklı olarak dilekçenin dosyadan çıkarılmamasının sebebi, ileride bu dosya için kanun yoluna başvurulduğunda, dilekçedeki açıklamaların gerçekten okunup okunmadığına, uygunuz veya davayla ilgisiz olup olmadığına ilişkin mahkeme kararının denetlenebilmesidir⁹⁵. Zira söz konusu dilekçe okunmadığı, uygun olmadığı veya ilgisiz olduğu gerekçesiyle dava dosyasından çıkarılırsa, bu dilekçe artık dosyada olmayacağı için kanun yolu aşamasında, o dilekçedeki açıklamalar dikkate alınmayacağından, bunun denetimi yapılamayacak ve ileride bu durumun ispatı açısından sorun çıkacaktır. Tarafların hak arama hürriyetinin (AY m. 36, AİHS m. 6) ve hukukî dinlenilme hakkının (HMK m. 27) ihlâl edilmesinin önüne geçilmesi amacıyla, dosyada bulunan dilekçe okunamasa veya uygunuz bulunsa yahut dava dosyası ile ilgisi bulunmasa da ister verilen süre içinde yeni bir dilekçe verilsin ister verilmesin, önceki dilekçe her halükârda dosyada kalacaktır⁹⁶. Böyle okunamayan veya uygunuz yahut ilgisiz bir dilekçenin dava dosyasında kalması, karşı taraf bakımından olumsuz bir durum yaratmayacağı gibi hâkimin dava ile ilgili kanaatini de olumsuz yönde etkilemeyecektir (bkz. ve karşı. HMK m. 36). Zira hâkimin, hükmünü verirken dayandığı gerekçeleri ve delilleri açıklamak zorunda olması (HMK m. 297), bu ihtimali tamamiyle ortadan kaldırmaktadır⁹⁷.

İlgili, verilen süre içinde dilekçeyi okunabilir veya uygun hale getirirse yahut ilgisiz olmaktan çıkarırsa, artık mahkemeye verilen bu yeni dilekçe dosyaya konulur ve böylelikle ilgili, dilekçe konusu işlemi kanuna uygun olarak yapmış sayılır⁹⁸.

⁹⁴ Erdal Tercan, *Medeni Usul Hukukunda (Kesin Sürelerin Kaçırılması Halinde) Eski Hale Getirme-Hali Sabıka İrca-*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2006, s. 111, 113.

⁹⁵ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku*, s. 127.

⁹⁶ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku*, s. 128.

⁹⁷ Erdönmez, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, s. 818.

⁹⁸ "Mahkemece yazılı gerekçeyle görevsizlik kararı verilmiş ise de; temyiz incelemesine konu karar başlığında davalı tarafın gösterilmesine rağmen davanın çekişmesiz yargı işlerinden kıymetli evrakın iptali davası olarak nitelendirilip karar verilmesi doğru olmadığı gibi, davacı vekilinin Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden sehven gönderildiğini ileri sürdüğü dilekçe ekinde Tüketici Sorunları İlçe Hakem Heyeti Kararı'nın da bulunduğu ve davacı vekilinin asıl dava dilekçesini sonradan mahkemeye sunduğu anlaşılmıştır. HMK'nın 32/2. maddesi 'Okunamayan veya uygunuz yahut ilgisiz olan dilekçenin yeniden düzenlenmesi için uygun bir süre verilir ve bu dilekçe dosyada kalır. Verilen süre içinde yeni bir dilekçe düzenlenmezse, tekrar süre verilemez' hükmü haizdir. Somut olayda, davacı vekilinin ilk dilekçesinin HMK'nın 32/2. maddesinde belirtilen 'ilgisiz dilekçe' olduğunun kabulü gerektiğinden mahkemece, davacı vekiline dilekçenin yeniden düzenlenmesi için mehil verilmesi gerekir ise de davacı vekilince dava dilekçesinin usulüne uygun şekilde yeniden düzenlenerek dosyaya sunulduğu

VI. SÜRESİNDE YENİ DİLEKÇE VERİLMEMESİNİN SONUCU

İlgilinin, kendisine verilen süre içinde dilekçesini usulüne uygun hale getirerek mahkemeye yeni bir dilekçe vermemesinin yaptırımının ne olacağı ise Kanun'da açıkça düzenlenmemiş olup bu konuya ilişkin öğretide bazı görüşler ileri sürülmüştür.

Yılmaz, mülga HUMK m. 78, 2 hükmünden farklı olarak, HMK m. 32, 2'ye göre münasebetsiz dilekçe geri verilmeyeceği için, süresi içinde dilekçe yeniden düzenlenmesi dahi eski dilekçe dosyada kalmaya devam ettiğinden, dilekçenin verilmiş sayılması gerektiği görüşündedir⁹⁹.

Umar'a göre, HMK m. 32, 2 hükmü uyarınca, salt uygunsuz dilekçenin dosyada kalmasından hareketle, yeni dilekçe uygun hale getirilerek verilmemesi takdirde, önceki dilekçe geçerli olarak verilmiş sayılmayacağından, taraf söz konusu dilekçeyi vermemiş sayılır¹⁰⁰.

Akyol Aslan ise m. 32, 2 hükmünü cevap dilekçesi özelinde ele alıp mahkemece kendisine verilen süre içinde yeni bir cevap dilekçesi verilmemesi halinde, süresi içinde cevap dilekçesinin verilmemiş sayılması gerektiğini ifade etmektedir¹⁰¹.

Kanaatimizce ilgili, kendisine mahkemece verilen süre içinde usulüne uygun yeni bir dilekçe hazırlayarak mahkemeye sunmazsa, önceki dilekçe hiç verilmemiş gibi sonuç doğar. Zira verilen süre içinde yeni bir dilekçenin verilmemesi, "ikinci bir münasebetsizlik" olarak kabul edilmeli ve eski dilekçe dava dosyasında kaldığından, söz konusu dilekçe işleme konmamış sayılmalıdır¹⁰². Eğer dosyada kalan dilekçe geçerli kabul edilseydi, kanun koyucu yeni dilekçenin düzenlenmesi için ilgiliye süre vermezdi. Bununla birlikte, söz konusu hüküm kötüye de kullanılabilir ve okunamayan, uygunsuz veya ilgisiz dilekçenin geçerli olarak kabul edileceğini bilen ilgili, yeni bir dilekçe verme yoluna da gitmeyecektir. Burada ortaya çıkacak hukukî sonuç, hazırlanmayan dilekçenin ne olduğuna bağlıdır. Örneğin davacı, kendisine verilen süre içinde usulüne uygun yeni bir dava dilekçesi hazırlayarak mahkemeye vermezse dava açılmamış sayılır. Aynı şekilde, kendisine verilen süre içinde usulüne uygun yeni bir cevap dilekçesi hazırlayarak mahkemeye vermeyen davalı da cevap dilekçesi vermemiş sayılır (bkz. HMK m. 128)¹⁰³.

anlaşmış olup, sunulan ikinci dilekçe uyarınca yargılama yapılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş hükmün bozulması gerekmiştir" (Y. 11. HD, 03.11.2014, 14830/16688: www.corpus.com.tr). Aynı yönde bkz. Y. 3. HD. 31.03.2016, 3318/5012; Y. 3. HD. 16.03.2016, 10002/4133 (www.e-uyar.com).

⁹⁹ Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, s. 900.

¹⁰⁰ Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, s. 149.

¹⁰¹ Leyla Akyol Aslan, *Medeni Usul Hukukunda Cevap Dilekçesi Verilmemesinin Sonuçları*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2019, s. 130.

¹⁰² Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, s. 149.

¹⁰³ "Davacı tarafından verilen 08.12.2015 havale tarihli temyiz dilekçesinde yer verilen ifadelerin; adli yazışmalarda ve özellikle Yargıtay'a verilen dilekçelerde yazılması alışılmış (mutad) olmayan, itiraz sınırlarını aşan, davanın aydınlığa kavuşması, hakkın ortaya çıkarılması yönünden etkisi ve yazılmasında zorunluluk bulunmayan gereksiz sözler olduğu, bu nedenle 6100 sayılı HMK'nın 32. maddesinde anlamını bulan "uygunsuz" evrak niteliğinde bulunduğu kabul edilmiş; nezaket ve saygı kuralları içerisinde kalınarak, gereksiz sözlere yer verilmeden ve hukuk kuralları dışına çıkılmadan sadece hukukî nedenlerin açıklanıp belirtilmek suretiyle yeniden düzenlenmesi halinde

İlk derece mahkemesindeki yargılamalarda okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz bir dilekçe sunulduğunun mahkemece tespiti halinde mahkeme, dilekçenin geri çevrilmesine ve dilekçenin yeniden düzenlenmesi için ilgiliye uygun bir süre verilmesine karar verir. Bunun gibi istinaf ve temyiz dilekçelerinin okunamaması veya uygunsuz olması yahut ilgisiz bulunması neticesinde de, yeniden dilekçe düzenlenmesi gerektiğinden, istinaf kanun yolunda bölge adliye mahkemesi veya temyiz kanun yolunda ise Yargıtay tarafından, dilekçenin geri çevrilmesine ve dava dosyasının kararı veren mahkemeye gönderilmesine karar verilir¹⁰⁴. Bölge adliye mahkemesinin veya Yargıtay'ın verdiği bu karar üzerine, ilk derece mahkemesi tarafından ilgiliye gönderilecek yazılı bir bildirim ile okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz olan istinaf veya temyiz dilekçesinin yeniden düzenlenmesi için uygun bir süre verilir. İstinaf veya temyiz dilekçesi yeniden düzenlendiği takdirde dosya, duruma göre tekrar bölge adliye mahkemesine veya Yargıtay'a gönderilir. Mahkemece verilen süre içinde dilekçenin yeniden düzenlenmediği durumda ise ilk derece mahkemesince "istinaf veya temyiz başvurusunun yapılmamış sayılmasına" karar verilecek olup dosya yeniden bölge adliye mahkemesine veya Yargıtay'a gönderilmez. Ancak istinaf veya temyiz dilekçesinin geri çevrilmesi ile dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesi şeklinde bir karar tipi Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer almamaktadır. Dikkat edilecek olursa, kanun yolu aşamasında bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay, süre verilmesi gerektiğine kanaat getirmişse, kaldırma veya bozma kararı yerine geri çevirme kararı vermektedir¹⁰⁵. Kanaatimizce, okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz bir istinaf veya temyiz

inceleneceği sonucuna varılmıştır. Bu itibarla; Davacı tarafından verilen temyiz dilekçesinin HMK'nın 32/2. maddesi gereğince, mühürlendikten sonra dilekçeyi veren davacıya iadesinin sağlanması ve tamamen davanın konusu içinde kalınarak hukuki itirazlarını içeren yeni bir temyiz dilekçesi yazması için kendisine uygun bir süre verilmesi ve bu süre içinde yeni bir dilekçe vermediği takdirde temyiz isteğinden vazgeçmiş sayılacağına bildirilmesi ve ondan sonra temyiz incelemesi yapılmak üzere Dairemize gönderilmesi için dosyanın mahkemesine geri çevrilmesine, 31.03.2016 gününde oybirliğiyle karar verildi" (Y. 3. HD. 31.03.2016, 3318/5012: www.e-uyar.com). Aynı yönde bkz. Y. 3. HD. 16.03.2015, 10002/4133 (www.e-uyar.com); Y. 3. HD. 11.02.2016, 2015/13592, 2016/1672 (www.lexpera.com). Aynı yönde bkz. Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, s. 149; Akyol Aslan, *Medeni Usul Hukukunda Cevap Dilekçesi Verilmemesinin Sonuçları*, s. 130. Aksi görüş için bkz. Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, s. 900.

¹⁰⁴ "Somut olayda davacı, 13.02.2018 havale tarihli temyiz dilekçesinin 2. bendinde "... Bu heyet 29'a kadar saymayı bilmiyor... siyah önlüklerini giysinler ilkokul 1. sınıfa marş marş...", 3. Bendinde "...Daire başkanı 35 kitap yazdım deyip sosyal medya ve seminerlerde hava atıp insan sevgisi, hak hukuk diyor... Ömer efendi sende Allah korkusu yok, bu yüzden de sende adalet olgusu yok... sen onu anca kendi şakşakçalarına anlatırsın... senin yatacak yerin yok... Rezil ediyorsunuz Türk Hukukunu ...", 4. bendinde "...Ömer efendi ve avanesi yanlış kararın üzerine sıvadılar, ... kalleşliği legalleştirirsin... sen 35 değil 35000 kitap yazsan ne yazar..." ifadelerine yer verilmiştir. Açıklanan bu maddi ve hukuki olgulara göre belirtilen sözlerin, iddia ve savunma sınırlarını aşan, hukuka uygun olmayan ve HMK'nın 32. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca uygunsuz nitelikte ifadeler olduğu sonucuna varılmıştır. Bu itibarla, davacının 13.02.2018 havale tarihli temyiz dilekçesinin HMK'nın 32. maddesinin ikinci fıkrası gereğince yeniden düzenlenmesi için uygun bir süre verilip işlem yapılmak üzere dosyanın mahkemesine geri çevrilmesi gerekmiştir" (Y. HGK. 18.05.2021, 2018/2-446; 2021/576, www.karamercanhukuk.com). Dosyanın geri çevrilmesine ilişkin verilen kararlar için bkz. Y. HGK. 20.05.2021, 2018/123, 2021/590; Y. 12. HD. 20.03.2018, 2017/8152, 2018/2769 (www.lexpera.com).

¹⁰⁵ Mahkemenin kararında yargılama adabı dışında ve meslek ilkelerine aykırı, saygıyı zedeleyen ifadeler kullanması ya da Yargıtay'ın aynı karar hakkında birden fazla bozma olması halinde ise alt derece mahkemesinin uymadan sonra ısrarla aynı hataları tekrar etmesi durumunda dosya, kararı veren mahkemeye değil, başka yer mahkemesine gönderilir (Muhammet Özkes, *Pekcanitez Usül Medeni Usül Hukuku*, C. 3, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 2304). Nitekim Yargıtay da eski tarihli verdiği bir kararda bu hususa şu şekilde değinmiştir: "Mahkemeler düşüncelerini açıkça yazmakla görevlidirler. Lakin ilamlarda meslek törenlerine ve ilgili kimse ve yerlere karşı saygı esasına aykırı yazılar yazılması, doğru görülmez. Bu bakımdan direnme ilamındaki (şiddetli

dilekçesi verilmesi halinde, “talebin mesmu olmaması sebebiyle reddine” şeklinde bir karar verilmesinin yerinde olacaktır.

Son tahlilde, mahkemece verilen süre içinde dilekçenin uygun hale getirilerek mahkemeye verilmemesi halinde, Kanun’a “dilekçenin verilmemiş sayılması” şeklinde bir yaptırım konulmasının ve devamında “bu halde, kanunda ilgili dilekçeye bağlanmış sonuçlar meydana gelmez” şeklinde bir ilave yapılmasının, belirsizliklerin önüne geçeceği kanaatindeyiz.

SONUÇ

Mahkemeye sunulan dilekçenin açık, akıcı ve sade bir dille yazılması gerekir. Nitekim Türkçenin düzgün kullanılması, dilekçenin okunurken anlaşılmasını ve dolayısıyla da davanın daha kısa sürede sonuçlanmasını, iddia ve savunmaların mahkemeye doğru bir şekilde yansımalarını, böylece gerçeğe uygun karar verilmesini sağlar. Bu sebeple dilekçelere, gerekli özenin gösterilerek davanın sağlam bir temele oturtulması, koruma altına alınmak istenen hakkın yerine getirilmesi bakımından oldukça önemlidir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun, “yargılamanın sevk ve idaresi” başlığının 32. maddesinin ikinci fıkrasında; okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçelerin mahkemeye sunulması halinde, hâkimin bu dilekçelere ilişkin sevk ve idare yetkisi düzenlenmiştir. Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda “münasebetsiz evrak” olarak nitelendirilen (bkz. HUMK m. 78, 2) bu kavram, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda, “okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz dilekçe” olarak ifade edilmiştir (bkz. HMK m. 32, 2).

Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu arasında, okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz bir dilekçe verilmesi özelinde; kavram, kapsam ve hukukî sonuç bakımından birtakım farklılıklar bulunmaktadır.

Ezcümle mülga HUMK m. 78, 2’de “evrak” kavramı kullanılırken, HMK m. 32, 2’de ise daha dar kapsamda “dilekçe” kavramı tercih edilmiştir. Ancak HMK m. 32, 2 kapsamında dilekçe kavramı; basit yargılama usulünde dava ve cevap dilekçesi formları ile uzman görüşü için de pekâlâ geçerlidir.

Öte yandan icra dairesine, okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz olan bir dilekçe verilmesi halinde ise İcra ve İflâs Kanunu’nda bu konuya ilişkin açık bir atıf yapılmamış olması ve icra dairelerinin işlemlerinin yargısal nitelikte olmaması sebebiyle, icra dairesinin böyle bir dilekçeye HMK m. 32, 2 uyarınca işlem yapmaması gerekir.

Tahkim yargılamasında ise HMK’nın “Uygulanmayacak hükümler” başlıklı 444. maddesinin, aynı Kanun’un 32. maddesine bir atıf yapmadığından, tahkim yargılamasında

geçimsizliğin mebdei davalının zabıt kâtibi Niyazi ile söylenmeğe başladığı 1954 yılıdır. Bu durumda taraflar arasında mevcut olan şiddetli geçimsizliğin temyiz bozma ilamındaki şeklinde mütalaası için insanda hiçbir suretle insaf bulunmaması icap eder) sözleriyle özel daire, insafsızca düşünceleri benimsemekle suçlandırılmış olduğundan direnme kararı örneğiyle bu kararın bir örneğinin gereği takdir edilmek üzere Yüksek Hâkimler Kurulu Başkanlığına gönderilmesine karar verilmelidir. Bu durumda dosyanın başka bir mahkemeye sevkine karar vermede de fayda vardır” (Y. HGK. 06.03.1963, 2-5/17: ABD, 1963/2, s. 211-213).

okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz olan bir dilekçenin bulunması durumunda, HMK m. 32, 2 hükmü uygulanamaz.

Mahkemece, uyuşmazlığın çözüme kavuşturulabilmesi ve adilane bir karar verilebilmesi, dilekçenin okunabilmesine bağlıdır. Dilekçenin okunamaması, dilekçede kullanılan harflerin veya kelimelerin herhangi bir sebeple okunamamasından kaynaklanabileceği gibi kullanılan dilin Türkçe olmamasından da kaynaklanabilir.

Dilekçede, iddia ve savunma sınırlarını aşacak şekilde, karşı tarafın kişilik haklarına saldırı niteliğinde açıklamalarda bulunulması, kullanılan dilin medeni ve meşru eleştiri sınırlarını aşması, alışılmış olmayan itiraz sınırlarını aşan, davanın aydınlığa kavuşması, hakkın ortaya çıkarılması yönünden etkisi ve yazılmasında zorunluluk bulunmayan gereksiz sözler sarf edilerek kaleme alınmış dilekçeler ise içerik itibarıyla “uygunsuz dilekçe” olarak nitelendirilir. Ancak her uygunsuz dilekçe, aynı zamanda suç teşkil eden bir dilekçe olmayıp ifade özgürlüğü ile uygunsuz dilekçe arasındaki ilişkinin doğru bir şekilde ortaya koyulması gerekir. Zira dilekçede, eleştiri boyutunun sınırlarını aşan ve kişilik haklarını zedeleyen ifadeler kullanılması, Türk Ceza Kanunu bağlamında suç olmasa da Hukuk Muhakemeleri Kanunu bakımından uygunsuz dilekçeye vücut verir. Öte yandan dilekçedeki açıklamaların karikatürize edilerek yapılması veya dilekçenin uygun olmayan bir kâğıda yazılması ise dilekçenin şeklen uygunsuz olduğunu gösterir.

Tarafın mahkemeye sunduğu dilekçede, hâkime yönelik uygunsuz ifadeler bulunması, tek başına hâkimin reddi (HMK m. 36) sebebi teşkil etmez. Zira aksi durum, tarafın kendi davranışının, hâkimin reddine sebep olduğu ve bu sebebin kabulü halinde, hâkimin davaya bakamamasının, tarafın keyfiyetine bağlandığı anlamına gelir. Ancak hâkimin, kendisine karşı kullanılan hakaretamiz ifadeler neticesinde, kendiliğinden davadan çekilme yönünde görüş bildirmesine engel bir durum yoktur (HMK m. 39).

Davanın çözüme kavuşmasında ve hakkın yerine getirilmesinde hiçbir etkisi olmayan, yazılmasında zorunluluk bulunmayan gereksiz ifadelerin dilekçede kullanılması veya mevcut dava dosyasına sunulması gereken dilekçenin sehven başka bir dosyaya ibraz edilmesi ise “ilgisiz dilekçe” olarak nitelendirilir.

Dava dosyasında okunamayan veya uygunsuz yahut ilgisiz bir dilekçe varsa, mahkeme o dilekçenin yeniden düzenlenmesi için ilgiliye uygun bir süre verir ve bu dilekçe dosyada kalır (HMK m. 32, 2, c. 1). İlgili, verilen süre içinde dilekçeyi okunabilir veya uygun hale getirirse yahut ilgisiz olmaktan çıkarırsa, artık mahkemeye verilen bu yeni dilekçe dosyaya konulur ve ilgili, dilekçe konusu işlemi kanuna uygun olarak yapmış sayılır. Eğer ilgili, kendisine mahkemece verilen süre içinde usulüne uygun yeni bir dilekçe hazırlayarak mahkemeye sunmazsa, önceki dilekçe hiç verilmemiş gibi sonuç doğar.

Mahkemece verilen süre içinde dilekçenin uygun hale getirilerek mahkemeye verilmesi halinde, Kanun’a “dilekçenin verilmemiş sayılması” şeklinde bir yaptırım konulmasının ve devamında “bu halde, kanunda ilgili dilekçeye bağlanmış sonuçlar meydana gelmez” şeklinde bir ilave yapılmasının, belirsizliklerin önüne geçeceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Akil, Cenk. "Medeni Yargılama Hukukunda Mahkeme Tarafından Atanan Bilirkişi-Uzman Tanık Ayrımı". *ABD*. 2 (2011): s. 171-183.
- Akyol Aslan, Leyla. *Medeni Usul Hukukunda Cevap Dilekçesi Verilmemesinin Sonuçları*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.
- Alangoya, Yavuz. *Medeni Usul Hukukunda Vaktaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler*. İstanbul: Fakülter Matbaası, 1979.
- Alangoya, Yavuz. "Medeni Usulün Amacı ve Sosyal Karakteri Açısından Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi", *Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı V*, Ankara: TBB Yayınları, 2007: s. 33-54.
- Alangoya, Yavuz. "Yargılamanın Sevkinde Prensipler ve Bu Açısından 1711 Sayılı Kanun ile Değiştirilen 409. Madde Açısından Düşünceler", *Yavuz Alangoya Makaleler*, (Seçen ve Derleyen Mert Namlı), İstanbul: Beta Yayınevi, 2012: s. 115-144.
- Ansay, Sabri Şakir. *Hukuk Yargılama Usulleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1960.
- Arslan, Ramazan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası. *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
- Atalı, Murat, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan. *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
- Baumgartner, Samuel, Annette Dolge, Alexander R. Markus ve Karl Spühler. *Schweizerisches Zivilprozessrecht mit Grundzügen des internationalen Zivilprozessrechts*, 10. Auflage. Bern: Stämpfli Verlag, 2018.
- Bilge, Necip ve Ergun Önen. *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1978.
- Budak, Ali Cem. "Alangoya'ya Göre Yargılamanın Amacı ve Hâkimin Gerçeği Aramaktan Vazgeçmesi". *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 6/2 (2019): s. 33-43.
- Budak, Ali Cem ve Varol Karaaslan. *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Filiz Kitabevi, 2022.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi, 2000.
- Elyıldırım, Hasan. *Hukuk Yargılamasında Uzman Görüşü Özel Bilirkişi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Erdönmez, Güray. *Pekcantez Usul Medeni Usul Hukuku*. C. 1, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Erman, Sahir. "Evrakta Sahtekârlık Suçlarında "Varaka" Mefhumu". *İÜHFİM*. 15/1 (1949): s. 167-197.
- Ermenek, İbrahim. "Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Medeni Yargılama Hukukuna Yansımaları ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Bazı Özel Durumlar". *MİHDER*. 9/26 (2013): s. 3-55.
- Ersoy, Rifat. *Notlu-İzahlı-İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1966.
- Friedhelm Gaul, Hans. "Yargılamanın Amacı: Güncelliğini Koruyan Bir Konu", *İlkeler Işığı Altında Medeni Yargılama Hukuku*, (çev: Nevhis Deren Yıldırım), İstanbul: Beta Yayınevi, 9. B., 2017: s. 75-106.
- Gasser Dominik ve Brigitte Rickli. *Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO) Kurzkommentar*. Zürich: Dike Verlag, 2010.
- Gören Ülkü, Nazlı. "Medeni Yargılama Hukukunda Hâkimin Reddi". Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Görgün, L. Şanal, Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu. *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
- Karslı, Abdurrahim. *Medeni Muhakeme Hukuku*. İstanbul: Alternatif Yayıncılık, 2014.

- Kuru, Baki ve Burak Aydın. *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I*. İstanbul: Demir Demir Yayıncılık, 2001.
- Lüke, Gerhard ve Peter Wax. *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Band 1, §§ 1-354. München: C. H. Beck Verlag, 2000.
- Meier, Isaak ve Miguel Sogo. *Schweizerisches Zivilprozessrecht eine kritische Darstellung aus der Sicht von Praxis und Lehre*. Zürich: Schulthess, 2010.
- Meriç, Nedim. *Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi (Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümleri Çerçevesinde)*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2011.
- Musiak, Hans-Joachim ve Wolfgang Voit. *Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz*. München: Verlag Franz Vahlen, 2023.
- Önen, Ergun. *Medeni Yargılama Hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1979.
- Özaykut, Salih ve Mehmet Beleş. *Karşılaştırılmalı-Açıklamalı-Şerhli ve Gerekçeli Hukuk Muhakemeleri Kanunu*, 2. B. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Özbek, Mustafa Serdar. "Uzman Görüşünün Yargılamada Değerlendirilmesi". *TNBHD*. 4/1 (2017): s. 63-162.
- Özekes, Muhammet. *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2003.
- Özekes, Muhammet. "HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler". *DE-ÜHFD, Özel Sayı, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan*. 16 (2014): s. 263-300.
- Özekes, Muhammet. *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*. C. 3, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Özer, Tülay. *HUMK'tan HMK'ya Medeni Usul Kanunu Tasarıları*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2012.
- Özkan, Yavuz. *1879 Tarihli Usûl-i Muhâkeme-i Hukukiyye Kanûn-u Muvakkati'nin Modern Usul Hukukuna Etkileri*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021.
- Pekcanitez, Hakan, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes. *Medeni Usul Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.
- Pekcanitez, Hakan. "Hukuki Dinlenilme Hakkı", *Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2000: s. 753-791.
- Pekcanitez, Hakan. "Özel Uzman (Bilirkişi) Görüşü ve Değerlendirilmesi", *Prof. Dr. Saim Üstündağ'a Armağan*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2009: s. 397-418.
- Pekcanitez, Hakan. "HMK Çerçevesinde Yargılamaya Hâkim Olan İlkeler". *Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukukçuları Toplantısı-XII, 18-19 Ekim 2014-Isparta, SDÜHFD MİHBİR Özel Sayısı*. 4/2 (2014): s. 131-132.
- Postacıoğlu, İlhan E. Ve Sümer Altay. *Medeni Usul Hukuku Dersleri*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015.
- Rechberger, Walter H. "Avusturya Medenî Yargılamasında Yargılamanın Hızlandırılması", *İlkeler Işığında Medenî Yargılama Hukuku*, (çev: M. Kamil Yıldırım), İstanbul: Beta Yayınevi, 9. B., 2017: s. 3-15.
- Rosenberg, Leo, Karl Schwab ve Peter Gottwald. *Zivilprozessrecht*, 17. neubearbeitete Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2010.
- Schilken, Eberhard. "Medeni Yargılamada Hâkimin Rolü", *İlkeler Işığında Medeni Yargılama Hukuku*, (çev: Nevhis Deren-Yıldırım), İstanbul: Beta Yayınevi, 9. B., 2017: s. 39-60.
- Spühler, Karl. *Schweizerische Zivilprozessordnung*. Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2017.

- Stahelin, Adrian. *Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger, ZPO Komm.* Basel: Schulthess, 2010.
- Stahelin, Adrian, Daniel Stahelin ve Pascal Grolimund. *Zivilprozessrecht.* Zürich: Schulthess, 2008.
- Sungurtekin Özkan, Meral. “Anayasanın Sosyal Hukuk Devleti İlkesi ve Medeni Yargılama Hukuku”. *DEÜHFD, Özel Sayı, Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan*, 11 (2010): s. 553-574.
- Tanrıver, Süha. *Medeni Usul Hukuku, C. I.* Ankara: Yetkin Yayınları, 2024.
- Taşpınar Ayvaz, Sema. “Medenî Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu”, *Prof. Dr. Faruk Erem Armağanı*, Ankara: TBB Yayınları, 1999: s. 759-787.
- Tercan, Erdal. *Medeni Usul Hukukunda (Kesin Sürelerin Kaçırılması Halinde) Eski Hale Getirme-Hali Sabıka İrca-*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2006.
- Teomete Yalabık, Fulya. “Anglo-Amerikan ve Fransız Hukuklarında Bilirkişilik Kurumuna Genel Bakış” *DEÜHFD, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan*. 16 (2014): s. 2115-2162.
- Thomas, Heinz ve Hans Putzo. *Zivilprozessordnung*, 31. Neubearbeitete Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2010.
- Toraman, Barış. *Medenî Usul Hukukunda Bilirkişi İncelemesi (6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu ile Getirilen Yenilikler Çerçevesinde)*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2017.
- Umar, Bilge. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.
- Üstündağ, Saim. *Medeni Yargılama Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2000.
- Yazıcı-Tıktık, Çiğdem. “HMK m. 293’teki Uzman Görüşü Kurumu ile Anglo-Sakson Hukuk Sistemindeki Uzman Tanık Kurumunun Karşılaştırılması”. *MİHDER*. 7/20 (2011/3): s. 79-100.
- Yıldırım, M. Kamil. “Medeni Yargılama Hukukunda Hâkimin Rolü”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan*, C. III. 22/3 (2016): s. 3027-3044.
- Yılmaz, Ejder. *Adli Yazı ve Yazışma Usulleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.
- Yılmaz, Ejder. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. I.* Ankara: Yetkin Yayınları, 2017.
- Yılmaz, Ejder. *Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
- Yılmaz, Ejder. “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İcra İflâs Uyuşmazlıklarında Uygulanabilirliği”, *Prof. Dr. Ramazan Arslan’a Armağan, C. 2*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2015: 1835-1866.

EXTENDED SUMMARY

IN CIVIL PROCEDURAL LAW UNREADABLE OR INAPPROPRIATE OR IRRELEVANT PETITION (CCP ART. 32)

Mehmet Kodakoglu, Assist. Prof.

Selçuk University, semih.batur@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-8700-7453>

The “conduct and management of the proceedings” regulated in the first paragraph of Article 32 of the CCP titled “Principles governing the proceedings” is divided into two as formal and substantive conduct and management. The fact that the petitions submitted to the court should be written in a certain discipline, especially that the petitions should be readable, relevant to the case and should not contain inappropriate expressions is directly related to the formal conduct of the proceedings.

The second paragraph of Article 32 of the CCP defines the formal conduct of the proceedings as follows: “An appropriate period of time shall be granted for the reorganization of the petition that cannot be read or is inappropriate or irrelevant, and this petition shall remain in the file. If a new petition is not filed within the given time, no further time shall be granted.” While the said provision was written as “inappropriate documents” in general terms during the abrogated HUMK period, it was included in the CCP as “petition that cannot be read or is inappropriate or irrelevant”.

On the other hand, while the concept of “document” is used in Article 78, 2 of the abrogated CCP, the concept of “petition” is preferred in a narrower scope in Article 32, 2 of the CCP. The concept of “petition” in the Code should be understood as the written text submitted or sent to the judicial bodies, the content of which is generally regulated by law. Article 32, 2 of the CCP should be applied to all kinds of petitions submitted to the court, to the forms of the statement of claim and reply petition that can be submitted in the simple procedure, and to the expert opinion, which is considered as a party statement.

Article 32, 2 of the CCP can only be applied to petitions submitted to courts, and it is not possible to apply this provision to petitions submitted to enforcement offices and arbitration proceedings (Article 444 of the CCP).

The petition may be improper in form or content. For example, if the explanations in the petition are caricatured or if the petition is written on an inappropriate paper (for example, toilet paper), the petition is improper in form. Making inappropriate statements in the content of the petition is a case of impropriety in the content of the petition. Therefore, if a petition is submitted that is not in

accordance with the law, exceeds the limits of the right to claim and defense, contains insults or inappropriate expressions towards the opposing party or the judge or expert, contains excessive and offensive expressions, or if the petition contains statements that damage the dignity of the court, it is improper in terms of content.

Care should be taken not to use unnecessary expressions in the petition, which have no effect on the resolution of the case and the fulfillment of the right, and which are not obligatory to be written. This is because making statements in the petition submitted to the court that are not directly or indirectly related to the pending lawsuit, including unnecessary details that have no effect on the realization of the right; may cause the lawsuit to be resolved and the merits of the case to be overlooked.

If there is a petition in the case file that cannot be read or is inappropriate or irrelevant, the court shall grant an appropriate period of time to the relevant party to reorganize the petition and this petition shall remain in the file (Art. 32, 2, c. 1 of the CCP). During the abrogated HUMK period, it was possible to return the illegible or inappropriate document to the relevant party with the decision of the judge, and thus the document in question could be removed from the case file (Art. 78, 2, c. 1 of the HUMK).

The Law regulates that the court shall grant "an appropriate period of time" to the relevant party, and the judge is given discretionary power to determine the duration of the period of time. The time given by the judge to the relevant party is final, taking into account the principle of procedural economy (Art. 30 CCP).

If the interested party makes the petition readable or appropriate or ceases to be irrelevant within the given period of time, this new petition shall be placed in the file and the interested party shall be deemed to have taken the action in accordance with the law.

If the person concerned fails to prepare and submit a new petition to the court within the time limit given by the court, it shall be as if the previous petition had never been filed.